

ÖREBRO

Ks 1296/2021

Rapport sociala investeringar

**Utomhuspedagogikens inverkan på lärande – uppföljande
utvärdering**

Beslut i Kommunstyrelsen, den 18 oktober 2022, § 191

Datum: 2021-12-14

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsen

Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Kommundirektör

Ansvariga för utvärderingen: Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Sammanfattning

Den sociala investeringen *Utomhuspedagogikens inverkan på lärande* genomfördes under två år från höstterminen 2016 till och med vårterminen 2018 och i samverkan mellan Förvaltningen förskola och skola samt Kommunstyrelseförvaltningen. Satsningens syfte var att få fler elever på Västra Engelbrektskolan att bli behöriga till gymnasieskolan genom att utveckla metoder för tillämpning av utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande. Målgrupp för satsningen var nyanlända elever i förberedelseklasserna på Västra Engelbrektskolan och eleverna som höstterminen 2016 började i årskurserna 5–8 på samma skola. Vid slutrapport konstaterades att de elever som tagit del av utomhuspedagogik och det upplevelsebaserade arbetssättet gjorde framsteg och visade ett ökat intresse för skolarbete och att arbetssättet framförallt varit mest gynnsamt för de nyanlända eleverna, även om det överlag varit positivt för samtliga elever. Få elever och kort mätperiod bidrog dock till att det vid tiden för slutrapport endast fanns tendenser och inga entydiga resultat om att elever i årskurs 6 och 9 förbättrat sina betyg. Satsningen implementerades i ordinarie verksamhet i enlighet med Kommunstyrelsens beslut.

Denna rapport syftar till att utvärdera vilka medelfristiga effekter som uppstått efter investeringens slut avseende satsningens ena kvantitativa målsättning, *50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram*. De individer som vid start av satsningen höstterminen 2016 antingen började årskurs 5 eller årskurs 6 på Västra Engelbrektskolan och som år 2020 respektive 2021 gått ut årskurs 9, har följts i denna utvärdering.

Vid analys av nationell statistik är det mest oroväckande resultatet att andelen behöriga elever på Västra Engelbrektskolan är nere på samma låga nivåer som i början av analyserad tidsperiod, och visar dessutom på en negativ utveckling. Andelen elever som vid årskurs 9 uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram och tagit del av satsning uppgår då till 61 procent. Betingat på olika bakgrundsvariabler ligger motsvarande andel inom intervallet [0,43–0,71], för totala gruppen. Ytterligare ett resultat är att andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet på Västra Engelbrektskolan är så pass mycket lägre jämfört med motsvarande på Engelbrektskolan, som bedöms både lik i elevsammansättning men som också tillämpar utomhuspedagogiken. Sammantaget görs bedömningen att den kvantitativa målsättningen att 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan efter årskurs 9 är behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram inte uppnåtts. Vad gäller att 50 procent av de nyanlända eleverna ska ha uppnått motsvarande behörighet kan utvärderingen inte besvara med tanke på de få elever som med säkerhet fastställts ingå i denna målgrupp.

Den ekonomiska analysen visar att de faktiska effekterna blev betydligt lägre än förväntat och satsningen är inte lönsam ur ett kommunalekonomiskt perspektiv. Satsningens nettoeffekt uppgår till drygt minus två miljoner och faktisk avkastning per satsad krona är 30 öre. När ett samhälls-ekonomiskt perspektiv istället antas varierar nettoeffekt med modell och antaganden men är genomgående positiv. Samhällsekonomiskt värde av uppnådd gymnasiebehörighet uppgår då till [5 200–41 600] tkr samt nettoeffekten uppgår till [1 934 – 38 334] tkr. Vid analys av break-even kan satsningen bedömas som lönsam i ett samhällsekonomiskt perspektiv om fler än tre elever uppnår behörighet till ett nationellt gymnasieprogram tack vare deltagande i satsningen.

Utvärderingen visar att det är avgörande att bredda det kommunalekonomiska perspektivet och även analysera satsningen ur ett samhällsekonomiskt perspektiv för att minimera risken för suboptimering och felprioriteringar.

På grund av metodologiska och datamässiga utmaningar i studien men också identifierade effekter som inte är möjliga att isolera och därmed att följa på ett kvalitetssäkrat och tillförlitligt vis är bedömningen av effekttrealiseringen helt avhängt måluppfyllelsen. Konsekvensen av detta är att samtliga effekter skrivs ned till en realiseringsgrad på 30 procent. Till följd därav justeras återföringen för Programnämnd barn och utbildning, Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden och Socialnämnden ned till 30 procent av ursprunglig återföringsplan. Programnämnd barn och utbildning åläggs därför att återföra totalt 550 tkr fördelat över åren 2019–2022, Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden totalt 150 tkr under 2023, Socialnämndens totalt 150 tkr fördelat över åren 2020–2022 och Grundskolenämnden åläggs att återföra totalt 160 tkr fördelat över åren 2018–2023.

Nedskrivning av effekttrealisering och återföring innebär inte att inga förväntade effekter genereras, utan snarare att det inte på ett trovärdigt vis kan mätas. Det är emellertid viktigt att ha i åtanke att skolan fortfarande brottas med en låg andel elever som uppnår gymnasiebehörighet efter årskurs 9.

Ansvariga för uppföljande utvärdering och rapport

Karin Johansson, nationalekonom, Utvärderingsteamet för sociala investeringar
Yvonne Haneskog, processledare, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Projektägare: Katarina Arkehag, förvaltningschef Förvaltningen förskola och skola

Datum för godkännande av kommundirektörens ledningsgrupp: 2022-06-08

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
1 BAKGRUND.....	6
1.1 Introduktion	6
1.2 Beskrivning av den sociala investeringen.....	6
1.2.1 Investeringens resultat	7
1.3 Implementering	9
2 METOD.....	10
2.1 Data.....	10
2.1.1 Datakällor	10
2.1.2 Deskriptiv statistik och definitioner.....	10
2.2 Svagheter och styrkor med datamaterialet	13
2.3 Avgränsningar	14
2.4 Antaganden	15
3 RESULTAT - MEDELFRISTIG SIKT.....	16
3.1 Utveckling över tid – gymnasiebehörighet	17
3.2 Resultat – satsning	22
3.3 Känslighetsanalys	26
3.4 Sammanfattande diskussion	27
4 EKONOMISK ANALYS.....	29
4.1 Kommunalekonomiskt perspektiv	29
4.1.1 Investeringens kostnader	30
4.1.2 Medelfristiga effekter	30
4.2 Samhällsekonomiskt perspektiv.....	34
4.2.1 Samhällsekonomiskt värde av en gymnasiebehörighet	35
4.3 Känslighetsanalys	37
4.4 Sammanfattande diskussion	44
4.5 Sammanfattande textruta.....	47
5 SLUTSATSER.....	47
6 FÖRSLAG TILL BESLUT.....	49
6.1 Plan för återföring.....	49
BILAGA 1 – UTVÄRDERINGSSCHEMA	51

1 Bakgrund

1.1 Introduktion

Örebro kommun har sedan 2013 arbetat med Sociala investeringar, vilket avser genomförande av förebyggande insatser för att minska ett framtida utanförskap. Investeringsbegreppet betonar det långsiktiga perspektivet där arbetet genererar ett förändrat synsätt där satsningar på individer ses som investeringar istället för kostnader. Förebyggande insatser kan ske tidigt i en process eller tidigt i ålder. Nya arbetssätt och metoder prövas i samverkan mellan flera verksamheter i kommunen, och även i samverkan med andra aktörer, och mot en riktad målgrupp vars behov styr val och design av insats. En insats förväntas i förhållande till ordinarie arbetssätt ge ett förbättrat utfall för målgruppen och på sikt också leda till minskade samhällsekonomiska kostnader. För att kunna värdera ett bättre utfall för individ och samhällsekonomiska effekter behöver forskning och evidens ligga till grund för en satsning. Ett bättre utfall följs med hjälp av ett systematiskt arbete under en satsnings genomförande och utvärderas i en slutrapport inför att en satsning ska avslutas som en investering. Slutrapporten och dess effektutvärdering ligger till grund inför beslut om eventuell implementering i ordinarie verksamhet. För att kunna säkerställa utfallet för individerna och utvärdera vilka kort- och medelfristiga effekter som uppstått efter en investerings slut och om effekterna är bestående genomförs en uppföljande utvärdering 1–3 år efter en satsnings avslut.

I denna rapport effektutvärderas den sociala investeringen *Utombuspedagogikens inverkan på lärande* (härefter förkortad till UPIL) och rapporten avser en uppföljande utvärdering. I slutrapporten¹ för UPIL (senare kallad slutrapporten) identifierades att de individer som deltagit i satsningen skulle följas ytterligare för att kunna säkerställa utfallet för individerna och eventuella effekter avseende framförallt behörighet till gymnasieutbildning. Denna rapport syftar därmed till att utvärdera vilka medelfristiga effekter som uppstått efter investeringen UPILs slut.

Rapporten inleds med en beskrivning av investeringen och dess implementering i kapitel 1. Kapitel 2 redogör för utvärderingens metod, data, avgränsningar och antaganden. I kapitel 3 presenteras satsningens medelfristiga resultat. Kapitel 4 inleds med en ekonomisk analys av satsningens effekter utifrån ett kommunalekonomiskt perspektiv med fokus på medelfristig sikt. Därefter presenteras en lönsamhetsanalys och bedömning av satsningens nettoeffekt. Slutligen i kapitlet utvidgas analysen med ett vidare samhällsekonomiskt perspektiv. Avslutningsvis presenteras slutsatser i kapitel 5 och i kapitel 6 lämnas förslag till beslut om återföringsplan.

1.2 Beskrivning av den sociala investeringen

UPIL genomfördes under två år från höstterminen 2016 till och med vårterminen 2018 och i samverkan mellan Förvaltningen förskola och skola samt Kommunstyrelseförvaltningen. Syftet med satsningen var att få fler elever på Västra Engelbrektskolan att bli behöriga till gymnasieskolan genom att utveckla metoder för tillämpning av utombuspedagogik och upplevelsebaserat lärande. Enligt ansökan var målgruppen för satsningen nyanlända elever i förberedelseklasserna på Västra

¹ Ks 572/2016. Beslut i Kommunstyrelsen den 5 juni 2018, § 143. Datum 2018-05-03

Engelbrektskolan och eleverna som höstterminen 2016 började i årskurserna 5–8 på samma skola.² Enligt slutrapporten framgår att det är elever i årskurs 4–9 som tog del av insats och att insatsen kom igång först med pedagoger och elever i årskurs 4–6.³

Utomhuspedagogik lämpar sig för de elever som har svårast att ta till sig en teoretisk och språktung undervisning. Istället får elever som har svårt att uttrycka sina kunskaper i text lära sig och visa upp sina kunskaper i praktisk handling. Med ett praktiskt arbetssätt ska det vara lätt och mer kravlöst att utforska och pröva det nya språket ute och det praktiska arbetssättet ska uppmuntra till samtal och diskussion. Eleverna får hjälp att samla intryck och sedan sätta ord på dessa och därefter kan de gå över till att skriva. Utomhuspedagogik innebär även ett undersökande och naturvetenskapligt arbetssätt där eleverna planerar, genomför, observerar och drar slutsatser och kan därigenom få djupare förståelse för olika begrepp.

Ett team bestående av naturpedagoger på Naturskolan genomförde insatserna i utomhuspedagogik tillsammans med pedagoger på Västra Engelbrektskolan. Pedagogerna fick handledning i tillämpning av utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande, hur pedagogerna skulle kunna arbeta efter ett sådant förhållningssätt. Naturpedagogerna tog fram stödmaterial och dokumentationer för olika lektionsupplägg. Naturpedagogerna handledde pedagogerna både vid planering av lektioner för att få med flera kunskapskrav och deltog också tillsammans med pedagogerna vid laborationer och lektioner utomhus. Naturpedagogens roll var också att hjälpa pedagogerna att se och värdera den kunskap eleven uttrycker i praktisk handling och inte bara utgå ifrån skriftliga prov vid bedömningen.

Enligt slutrapport redovisades följande utfall för aktivitetsmått, per 9 mars 2018, medan i parentes redovisas utfall för aktivitetsmått, per 1 juni 2018, enligt uppföljningsverktyget foljupp.nu:

- Naturpedagogerna tog fram 169 (169) olika dokumentationer som avser metodik och framtaget stödmaterial för ämnena svenska, engelska, matematik, samhällsvetenskapliga ämnen, naturvetenskapliga ämnen, hemkunskap, idrott och slöjd.
- Naturpedagogerna genomförde 264 planerings-/handledningstillfällen (275) och 186 (196) utomhuspedagogiska eller praktiska lektioner tillsammans med pedagogerna.
- Vid 30 (72) tillfällen användes utomhuspedagogiken av pedagog på egen hand.
- Naturpedagogerna genomförde även tre utbildningar i utomhuspedagogik för pedagoger i årskurs F-3, 4–6 och 7–9 där totalt 36 pedagoger deltog.⁴

1.2.1 Investeringens resultat

Enligt ansökan fanns det sju målsättningar och tre kvantitativa mål som satsningen skulle bidra till att nå⁵. Inför utvärdering och slutrapport skickades enkäter ut till både elever och pedagoger som

² Ansökan, *Utomhuspedagogikens inverkan på lärande*, s. 7 (2016)

³ Slutrapport sociala investeringar – *Utomhuspedagogikens inverkan på lärande*, s. 10 (2018)

⁴ Slutrapport sociala investeringar – *Utomhuspedagogikens inverkan på lärande*, s. 26 (2018)

⁵ Ansökan, *Utomhuspedagogikens inverkan på lärande*, s. 12 (2016)

tagit del av utomhuspedagogik och det upplevelsebaserade arbetssättet. Enligt slutrapporten och dess enkätresultat ansåg en majoritet av eleverna (samtliga elever respektive nyanlända elever) att skolan blir roligare vid ett praktiskt arbete och att skolan därmed också upplevs som mer meningsfull och upplevelserik. Likaså upplevde en majoritet av eleverna (samtliga elever respektive nyanlända elever) att det är lättare att koncentrera sig när skolarbetet sker praktiskt eller utomhus. Vid skattning av elevernas utveckling såg pedagogerna att de elever som tagit del av utomhuspedagogik och det upplevelsebaserade arbetssättet gjorde framsteg och visade ett ökat intresse för skolarbete. Eleverna ansåg att praktiskt skolarbete gynnar elever med bristande kunskap i det svenska språket. Arbetssättet bidrog även till att eleverna, framförallt de nyanlända eleverna, fick ett ökat intresse för naturen. Det upplevelsebaserade arbetssättet har enligt slutrapporten framförallt varit mest gynnsamt för de nyanlända eleverna, även om det överlag varit positivt för samtliga elever. Det har dock inte följts i slutrapporten huruvida pedagogiken och arbetssättet påverkat om målgruppen snabbare kunnat påbörja undervisning i ordinarie klasser. Få elever och kort mätperiod bidrog till att det vid tiden för slutrapport endast fanns tendenser och inga entydiga resultat om att elever i årskurs 6 och 9 förbättrat sina betyg.

I satsningen fanns målsättningar om att pedagoger skulle utbildas i utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande, att de tillsammans med naturpedagogerna skulle skapa metoder för att tillämpa pedagogiken som komplement till det traditionella sättet att undervisa, anpassat utifrån elevernas behov och förutsättningar, samt att de skulle förvalta och arbeta vidare med den utvecklade metodiken på egen hand. Dessa målsättningar kan konstateras ha uppnåtts. Enligt slutrapportens slutsatser har naturpedagogerna tillsammans med skolans pedagoger och utifrån deras behov och utgångspunkter bistått med undervisningsplanering och genomförande. Dessutom ska pedagogerna ha fått ny kunskap om hur de kan arbeta med långsiktig planering för praktisk tillämpning utifrån kunskapskraven i olika ämnen och årskurser, framförallt naturorienterande ämnen (NO), men också gett pedagogerna möjlighet till pedagogiska diskussioner liksom i det praktiska genomförandet av undervisningspass och alternativa bedömningsmetoder.

Det fanns tre kvantitativa målsättningar med satsningen:

- 1) 50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram.
- 2) 100 procent av pedagogerna inom förberedelseklasserna och årskurs 5–8 har deltagit på minst ett av de gemensamma utbildningstillfällena.
- 3) 50 procent av pedagogerna har på egen hand tillämpat utomhuspedagogiken som komplement i den ordinarie undervisningen.

Den första kvantitativa målsättningen kunde vid tiden för slutrapport inte analyseras då alltför kort tid passerat för att kunna ge ett underlag. Den andra och tredje kvantitativa målsättningen följdes enbart utifrån om pedagoger tagit del av utbildning och antal handledningstillfällen samt antalet tillfällen som pedagoger på egen hand tillämpat utomhuspedagogiken. Därmed kunde inte utfallet för de målsättningarna redovisas i slutrapporten.

1.3 Implementering

Satsningen har implementerats i Naturskolans ordinarie verksamhet i enlighet med Kommunstyrelsens beslut⁶. Den implementerade verksamheten, som heter Upplevelsebaserad NO (härefter förkortad till U.NO), har fortsatt arbetet på Västra Engelbrektsskolan med fokus på naturorienterande ämnen och med ett tematiskt arbetssätt. I enlighet med Kommunstyrelsens beslut har verksamheten prioriterat årskurs 7-9, däremot har U.NO ännu inte erbjudits till årskurs 4-6. Det tematiska upplägget har dock möjliggjort att Naturskolan kan erbjuda U.NO till fler skolor. Under 2019 samarbetade Naturskolan med Västra Engelbrektsskolan, Engelbrektsskolan och Lillåns skola. Under 2020 fortsatte samarbetet med dessa skolor och Mellringeskolan tillkom. Syftet med U.NO är att hjälpa skolor att göra undervisningen mer praktisk och verklighetsbaserad⁷. För den implementerade verksamheten U.NO finns följande mål:

”Vårt långsiktiga mål är att erbjuda U.NO till alla högstadieskolor i Örebro kommun. Med U.NO ökar pedagogernas kunskap och trygghet när de ska genomföra och bedöma praktiska uppgifter. När pedagogerna har en gemensam grund leder det till mer likvärdig utbildning och bedömning av eleverna.”⁸

U.NO är ett undervisningsmaterial för grundskolan och består av åtta arbetsområden i biologi, fysik och kemi. Arbetsområdena är Naturvetenskapligt arbetssätt, Vatten, Biologisk mångfald, Väder, Mekanik, Evolution, Atom och kärnfysik samt Hållbar utveckling. Arbetssättet är upplevelsebaserat och med utomhuspedagogiska inslag. Genom U.NO görs NO-undervisningen mer begriplig och mindre språktung genom att eleverna får arbeta med verklighetsnära undersökningar.⁹ Under 2019 arbetade fyra naturpedagoger på totalt 160 procent med U.NO och under 2020 var det två naturpedagoger på totalt 130 procent som arbetade med U.NO¹⁰.

Naturskolan erbjuder fortbildning i U.NO (utgår ifrån läroplanen Lgr11) riktad till pedagoger i NO på högstadiet. Fortbildningar genomförs i skolans närområde, är kostnadsfria och efter fortbildningen får skolan de material som behövs för att kunna genomföra övningarna med sina elever. För aktiviteten fortbildning finns följande utfall per 2019 och 2020:

- Under 2019 har 11 fortbildningar genomförts och totalt har 25 pedagoger från de tre samarbetskolorna deltagit i fortbildningarna.
- Under 2020 har 13 fortbildningar genomförts och totalt har 31 pedagoger från de fyra samarbetskolorna deltagit i fortbildningarna¹¹.

⁶ Beslut i Kommunstyrelsen 5 juni 2018, § 143

⁷ Örebro Naturskola, Årsrapport 2019, s. 19

⁸ Örebro Naturskola, Årsrapport 2020, s. 13

⁹ Örebro Naturskola, Årsrapport 2020, s. 12

¹⁰ Förvaltningen förskola och skola finansierar två heltidstjänster motsvarande 1 200 tkr per år.

¹¹ Örebro Naturskola, Årsrapport 2020, s.12

Förutom fortbildning erbjuder Naturskolan även stöttning till pedagoger i NO likt arbetet i den sociala investeringen. Stöttning innebär att Naturskolan erbjuder hjälp med planering, genomförande och utvärdering av U.NO:s arbetsområden. Under 2019 erbjöds stöttning till Västra Engelbrektskolan och under 2020 erbjöds stöttning till deras fyra samarbetskolor, men arbetet var begränsat på grund av rådande Coronapandemin.

Arbetet utvärderas i början och slutet av varje termin tillsammans med rektor och kontaktperson för respektive U.NO-skola som grund för planering av nästkommande termins arbete.

2 Metod

Kapitlet redogör för utvärderingens data, avgränsningar och antaganden. Kapitlet mynnar ut i ett antal hypoteser som utvärderingen avser att besvara.

2.1 Data

Inledningsvis presenteras källorna som tillhandahållit den data som utvärderingen använt. Vidare följer en presentation av deskriptiv statistik samt definitioner som är bra för läsaren att känna till. Avsnittet avslutas med en kortfattad kritisk diskussion beträffande datamaterialets svagheter och styrkor.

2.1.1 Datakällor

Den data som ligger till grund för analysen kommer från verksamhet Grundskola samt från Sveriges officiella statistik.

2.1.2 Deskriptiv statistik och definitioner

Nedan presenteras deskriptiv statistik över det urval som följs i denna utvärdering. Inom ramen för analysen sker ett antal avgränsningar, vilka också redogörs för nedan. Som framgår av såväl ansökan som slutrapport syftade satsningen till att öka andelen nyanlända¹² elever på Västra Engelbrektskolan som uppnår behörighet till en nationell gymnasieutbildning efter årkurs 9. Satsningen, i form av daglig undervisning och med hjälp av utomhuspedagogik, gavs till samtliga elever i årskurs 5–8¹³ under läsåren 2016/17–2017/18.

Definitioner och begreppsförklaring

Nyanländ: Enligt Skolverket definieras en individ som nyinvandrad om eleven har kommit till Sverige de senaste fyra åren. Därtill ska eleven inte ha bott i Sverige eller gått i svensk skola tidigare.¹⁴

¹² Se vidare *Definitioner och begreppsförklaring*

¹³ Av slutrapport framkommer att antalet årskurser som tagit del av satsning och därmed utomhuspedagogikens metodik ökats från 5–8 till 4–9.

¹⁴ Med nyanländ avses i skollagen den som 1) har varit bosatt utomlands, 2) nu är bosatt i landet, och 3) har påbörjat sin utbildning här senare än höstterminens start det kalenderår då han eller hon fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång här i landet.

Som bosatt utomlands anses den som inte anses bosatt i landet enligt 29 kap. 2 §. Lag (2015:246).

I enlighet med ansökan och slutrapport används begreppet ”nyanländ” likaså i denna rapport. Skolverkets definition är emellertid det som avses med begreppet nyanlända.

Utländsk bakgrund: Definieras enligt Skolverket som ”elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrar födda utomlands”.

Betygssystem: I slutet av årskurs 9 sätts slutbetyg. Med dessa slutbetyg söker eleven in till gymnasieskolan. Betygsskalan har sex steg: A, B, C, D, E och F. Betygen A–E är godkända betyg till skillnad från F som står för ett icke godkänt resultat.¹⁵

Deskriptiv statistik

Tabell 1 presenterar samtliga individer som vid start av satsning gick antingen i årskurs 5 eller årskurs 6 på Västra Engelbrektskolan. Tabell 2 presenterar motsvarande variabler för nyanlända individer. De individer som definieras som nyanlända i tabellen avser de elever som vid tidpunkt för *start av satsning* också var nyanlända. Av ansökan framgår att drygt 160–170 elever förväntas beröras av satsningen. Vad det faktiska antalet elever sedan uppgick till framgår inte av slutrapport vilket medför att andelen individer som ingår i utvärderingen relativt det totala antalet individer som tagit del av satsning inte framgår. Däremot fick 192 individer möjlighet att besvara en enkät som skickades ut vid tid för slutrapport vilket innebär att minst 192 individer tagit del av satsningen. Under antagandet att antalet individer som tog del av satsningen uppskattas till 200 ingår drygt 60 procent av individerna i denna utvärdering. I Resultatkapitlet betingas andelen elever som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram på de bakgrundsvariabler som presenteras i tabellerna nedan. För att besvara satsningens kvantitativa målsättningar presenteras resultaten dels på totalnivå, dels uppdelat på gruppen nyanlända.

¹⁵ Källa: Skolverket (2021) < <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/betyg-i-grundskolan/satta-betyg-i-grundskolan> > [Hämtad 2021-10-26]

Tabell 1. Deskriptiv statistik. Totalt.

Bakgrundsvariabler	Antal	Kommentar
Totalt antal individer i urvalet	123	
Pojkar	51	
Flickor	72	
-varav gick i åk 5 (totalt)	65	
-varav gick i åk 6 (totalt)	58	
Förberedelseklass	1	<i>Saknas tillförlitliga uppgifter på resterande 122 individer</i>
Tagit del av social investering	20	
Tagit del av social investering + implementerad investering	68	
Tagit del av implementerad investering	35	
Ingetdera	-	

Av tabellen framgår att 123 individer ingår i urvalet varav 20 individer har enbart tagit del av den sociala investeringen under dess genomförande. Vidare framgår att 68 individer har tagit del av utomhuspedagogiken under såväl investeringens genomförande som efter dess implementering i ordinarie drift. Av de individer som ingår i urvalet har 35 individer enbart tagit del av den implementerade delen.¹⁶ Av samtliga individer i urvalet är 72 flickor och 51 pojkar. Av dataunderlaget går det inte med säkerhet att fastställa andelen individer som gick i någon av förberedelseklasserna.

¹⁶ 20 individer har därmed bytt skola eller är inte kvar på Västra Engelbrektskolan av andra skäl, samt 35 individer har antingen börjat på Västra Engelbrektskolan efter att den sociala investeringen implementerats i ordinarie drift alternativt inte tagit del av investeringen av andra skäl.

Tabell 2. Deskriptiv statistik. Målgrupp nyanlända.

Bakgrundsvariabler	Antal	Kommentar
Totalt antal nyanlända	15	<i>Enbart 15 individer kan med säkerhet fastställas</i>
Pojkar	8	
Flickor	7	
<i>-varav gick i åk 5 (totalt)</i>	7	
<i>-varav gick i åk 6 (totalt)</i>	8	
Förberedelseklass	-	<i>Bör vara majoriteten av individerna</i>
Tagit del av social investering	1	
Tagit del av social investering + implementerad investering	14	
Tagit del av implementerad investering	-	

Tabell 2 presenterar motsvarande data över satsningens målgrupp, dvs nyanlända elever i förberedelseklasserna på Västra Engelbrektskolan. Av dataunderlaget, och som framgår av tabellen, kan endast 15 individer med säkerhet fastställas tillhöra satsningens målgrupp.¹⁷ Det innebär att andelen nyanlända individer i utvärderingen uppgår till 12 procent. Under antagandet att satsningen berört 200 individer motsvarar 15 individer 7,5 procent. Av dessa 15 är uppdelningen könen emellan jämn. Drygt hälften av individerna gick i årskurs 5 när satsningen startade medan andra hälften gick i årskurs 6. En individ har enbart tagit del av satsningen under investeringens genomförande medan resterande 14 individer tagit del av metodiken både under satsningens genomförande och implementerad i ordinarie drift.

2.2 Svagheter och styrkor med datamaterialet

Syftet med denna rapport är att följa de individer som deltog i satsningen och undersöka i vilken omfattning dessa uppnått satsningens övergripande målsättning och därmed vilka medelfristiga effekter som realiserats till följd.¹⁸ Som framgår av den deskriptiva statistiken råder en hel del

¹⁷ Av slutrapporten framgår att utomhuspedagogiken är allra mest gynnsam för gruppen nyanlända. Vid tidpunkt för denna utvärdering finns dock inte det dataunderlaget över nyanlända kvar att finna.

¹⁸ Antas i denna utvärdering vara kvantitativ målsättning. Se vidare i senare kapitel.

osäkerheter kring satsningens målgrupp. Bristen på tillförlitliga data vad gäller just målgruppen medför givetvis en hel del utmaningar, såväl metodologiska som rent datamässiga. En konsekvens av att enbart 15 individer med säkerhet kan fastställas som nyanlända vid start av satsning är att den data som analys och resultat ska bygga på inte blir representativ av flera anledningar, dels pga. det låga antalet individer, dels pga. att det sannolikt ingår nyanlända individer i resterande 108 individer. Det innebär att satsningens primära målgrupp inte kan särskiljas från totala antalet individer som ingår i utvärderingens urval och därmed också att resultatet inte går att särskilja mellan olika delgrupper. Sammanfattningsvis medför det att antalet nyanlända som följs i denna analys består av väldigt få individer. För att kunna dra tillförlitliga slutsatser är det emellertid viktigt att urvalet är representativt målpopulationen vilket i detta fall inte kan säkerställas. Sammantaget kommer detta påverka de observerade sambanden, reliabiliteten samt generaliserbarheten vilket bör beaktas vid tolkningen av resultatet och således vilka slutsatser som kan dras.

2.3 Avgränsningar

Inom ramen för denna utvärdering följs de individer som vid start av satsningen höstterminen 2016 antingen började årskurs 5 eller årskurs 6 på Västra Engelbrektskolan och som år 2020 respektive 2021 gått ut årskurs 9. Anledningen bakom denna avgränsning bottnar i satsningens första kvantitativa målsättning:

”Målsättningen med satsningen är att 50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram”,¹⁹

där avgränsningen görs för en så rättvis bedömning av metodiken som möjligt. Sammantaget bedöms måluppfyllelsen för de elever som tog del av metodiken under enbart 1–2 år inte bli rättvis. Övriga elever som vid start av satsningen gick i årskurs 7–8 följs således inte i denna utvärdering.

Sammantaget är det viktigt att ta hänsyn till att skolutveckling tar tid. Denna utvärdering avgränsas därför till att följa satsningens övergripande målsättning med tillhörande förväntade effekter. Övriga kvalitativa aspekter av verksamheten följs följaktligen heller inte.²⁰ För att urskilja eventuella skillnader i måluppfyllelse givet den omfattning individen tagit del av satsningen sker analysen på tre nivåer;

1. Enbart tagit del av social investering under åren för satsningens genomförande
2. Tagit del av social investering under åren för satsningens genomförande och tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift
3. Enbart tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift.

Eftersom det saknas en kontrollgrupp gör utvärderingen ett försök till jämförelse genom att titta på utvecklingen av behörighetsgraden över tid, såväl på nationell som på kommunal nivå. Den utvalda kommunala skolan som ingår i analysen är Almbysskolan som valts ut på grundval av

¹⁹ Se Ansökan, Utomhuspedagogikens inverkan på lärande, s. 12 (2016). Övriga två kvantitativa målsättningar följs ej i denna rapport.

²⁰ För kvalitativa aspekter av verksamheten, se slutrapport.

andelen nyanlända individer som bedöms vara relativt hög samt ännu inte tillämpar utomhuspedagogiken som undervisningsmetod.^{21 22} På grund av brist på data inkluderas även Engelbrektskolan i analysen. Engelbrektskolan har, liksom Västra Engelbrektskolan, en hög andel utländska elever. Till skillnad mot Almbyskolan tillämpar skolan emellertid utomhuspedagogiken som undervisningsmetod i dagsläget och fungerar därför inte som kontrollskola i samma bemärkelse som Almbyskolan.

För att ytterligare ge en så rättvis bild av satsningen som möjligt analyseras även elevernas betyg i de naturvetenskapliga ämnena.²³ Analysen avgränsas till NO-ämnena med anledning av att utomhuspedagogiken tillämpats i störst grad inom dessa ämnen. Genom att analysera behörighet men också måluppfyllelse i specifika ämnen undviks att felaktiga slutsatser om metodikens bidrag till måluppfyllelse dras.²⁴

2.4 Antaganden

Inom ramen för utvärderingen görs följande antaganden:

1. Samtliga individer har tagit del av insats och metodik i samma omfattning
2. Gruppen nyanlända är homogen
3. Individer med utländsk bakgrund uppnår samma måluppfyllelse som individer med svensk bakgrund

Antagande ett innebär att i genomsnitt tog individerna del av utomhuspedagogikens metodik i samma grad. I praktiken varierade sannolikt detta, framförallt beroende på om individen gick i förberedelseklass eller ej och därmed fick del av metodiken i både förberedelseklass och i ordinarie klass. En uppskattning av detta på individnivå är dock inte möjlig och är därför en avgränsning som är nödvändig för att modellen inte ska bli alltför komplex. Antagande två innebär att födelseland inte påverkar hur individen tar till sig utomhuspedagogiken. I verkligheten är gruppen nyanlända givetvis heterogen i många avseenden där både utbildningsstrukturer, anledning bakom invandring etc. påverkar. Inom ramen för utvärderingen saknas dock bakgrundsdata för att kunna göra en sådan distinktion. En ytterligare faktor som motiverar antagande två är att betinga på födelseland i modellen innebär en betydligt mer komplex struktur som på grund av litet urval förmodligen inte tillhandahåller avgörande information för analysen och slutsatserna. I analysen innebär till följd av antagande två att de resultat som observeras för gruppen nyanlända är generaliserbara till hela målpopulationen, ett starkt men nödvändigt antagande för vidare analys. Antagande tre har framförallt sin grund i att behörighetsgraden bland de individer som har utländsk

²¹ Flertalet högstadieskolor i Örebro kommun tillämpar i dagsläget utomhuspedagogiken som undervisningsmetod vilket försvårar val av lämplig skola som kontrollgrupp.

²² En möjlighet till kontrollgrupp hade varit att använda en skola utanför Örebro kommun som liknar Västra Engelbrektskolan. Inom ramen för denna utvärdering har tid dessvärre inte funnits för att skapa en sådan kontrollgrupp.

²³ Betyg för matematik har inte varit möjligt att få fram i samband med utvärderingen.

²⁴ Det kan tex vara så att en individ inte uppnått måluppfyllelse i ett av kärnämnen och således ej heller behörighet till ett nationellt gymnasieprogram men fortfarande uppnått godkänt betyg i NO-ämnena. Mycket talar då för att utomhuspedagogiken bidragit positivt.

bakgrund inte är lika låg som de som definieras som nyanländ och därmed särskiljs inte denna grupp från övriga individer i analysen av resultatet.²⁵

Med utgångspunkt i de olika grupperna har följande hypoteser formulerats:

H₀: Det föreligger ingen skillnad i måluppfyllelse avseende långsiktig övergripande målsättning mellan individerna i urvalet, oavsett bakgrundsfaktorer.

H₁: De elever som gick i årskurs 5 vid start av satsning har uppnått långsiktig övergripande målsättning i högre grad, jämfört med de elever som gick i årskurs 6.

H₂: De elever som tagit del av den sociala investeringen under åren för satsningens genomförande och tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift har uppnått långsiktig övergripande målsättning i högre grad, jämfört med de individer som enbart tagit del av social investering.

H₃: De elever som tagit del av den sociala investeringen under åren för satsningens genomförande och tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift har uppnått långsiktig övergripande målsättning i högre grad, jämfört med de individer som enbart tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift.

3 Resultat - medelfristig sikt

I detta kapitel presenteras satsningens medelfristiga resultat. Kapitlet inleds med en överblick över utvecklingen av andelen elever som uppnått behörighet till en nationell gymnasieutbildning över tid, såväl på nationell som på kommunal nivå. Med anledning av flyktingvågen år 2015 presenteras data för tidsperioden 2011–2021. För Västra Engelbrekt saknas statistik över behörighetsgrad i årskurs 9 för en längre tidsperiod och utvecklingen över tid avgränsas därmed till att presentera resultatet för de senaste fyra läsåren för de kommunala skolorna som ingår i utvärderingen.²⁶

Därefter presenteras satsningens resultat avseende andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9, samt måluppfyllelse i naturvetenskapliga ämnen. Resultatet presenteras för det urval som ingår i utvärderingen. För att lättare kunna urskilja förklaringsfaktorer och mönster betingas resultatet på flertalet bakgrundsvariabler. Läsaren påminns återigen om att det är av stor vikt att ha i åtanke vid tolkning av resultatet att antalet individer som med säkerhet fastställts varit nyanlända vid start av satsning är mycket få. Konsekvensen är att de resultat som observeras enbart är representativa dessa specifika individer och således inte generaliserbara till en större population. Tabell 5 presenterar utvärderingens huvudresultat och återkopplar till satsningens övergripande målsättning och hypoteser. Kapitlet avslutas med en kortfattad analys och diskussion av de observerade resultaten.

²⁵ Se Ansökan, Utomhuspedagogikens inverkan på lärande, s. 3 (2016). Som dock framgår av Diagram 2 skiljer sig andelen elever som uppnår gymnasiebehörighet sig signifikant när hänsyn tas till demografisk bakgrund. Antagande 3 är därmed ett relativt starkt och förenklat antagande.

²⁶ År 2013 bytte Mikaelsskolan namn till Västra Engelbrektskolan, vilket påverkar tillgänglig statistik.

Som redan påtalats förekommer en del datamässiga och således också metodologiska utmaningar i utvärderingen. För att stärka den interna validiteten och för att kunna uttala sig om orsak-verkan samband och följaktligen dra kausala slutsatser krävs att det finns en kontrollgrupp som insatsgruppen kan jämföras med. Kontrollgruppen kan då bidra till att mildra isoleringsproblematik, vilket också stärker den interna validiteten. Om inga systematiska skillnader föreligger mellan den grupp individer som tar del av insatser och kontrollgruppen kan det motiveras att förändringen som observeras i analyserad utfallsvariabel beror på deltagandet. Målgruppen på Västra Engelbrektskolan saknar emellertid en kontrollgrupp att jämföras med. För att möjliggöra någon form av jämförelse och öka förutsättningarna för att ändå kunna uttala sig något kring utfallet gör utvärderingen ett försök till att konstruera en kontrollgrupp i efterhand. Som redan nämnt fungerar Almbyskolan som kontrollskola på kommunal nivå. Med anledning av brist på data gör studien ett ytterligare försök till jämförelse genom att även Engelbrektskolan tas med i analysen.²⁷

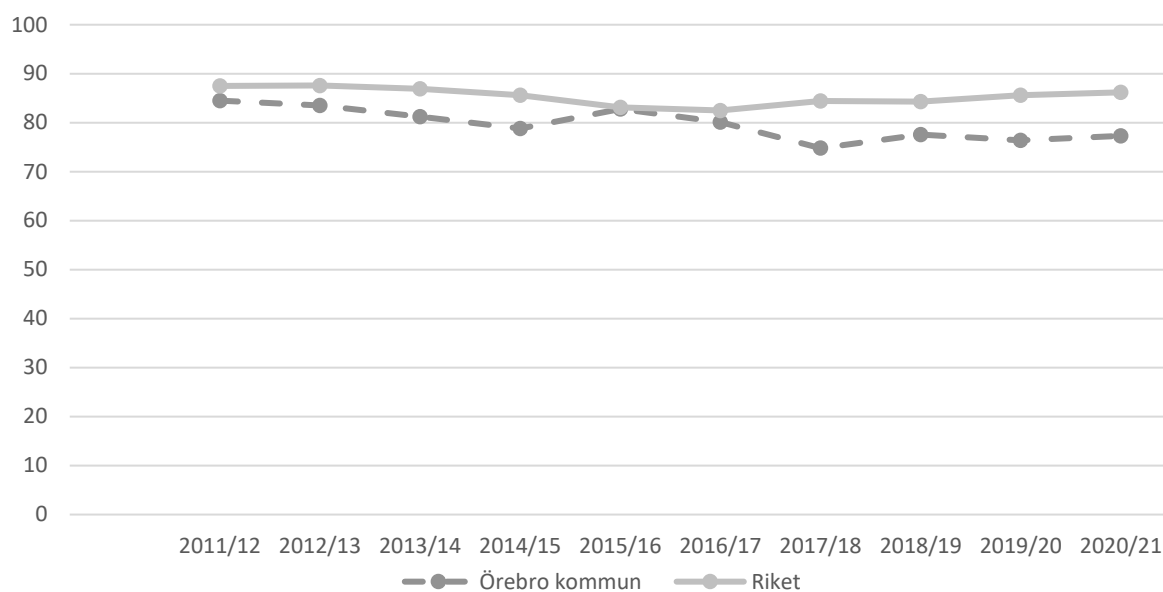
Detta, och nästkommande kapitel, är relativt omfattande kapitel och därför sammanfattas det viktigaste från respektive kapitel i en textruta där läsaren snabbt kan få en överblick över de främsta resultaten.

3.1 Utveckling över tid – gymnasiebehörighet

Diagram 1 presenterar utvecklingen av andelen elever som är behöriga till ett nationellt gymnasieprogram under åren 2011–2021 för Örebro kommun samt riket. Diagram 2 presenterar behörighetsgraden givet demografisk bakgrund på nationell nivå. Avslutningsvis presenterar Diagram 3 andelen elever med utländsk bakgrund i årskurs 9, läsår 2017/18–2020/21 avseende Almbyskolan, Engelbrektskolan och Västra Engelbrektskolan och Diagram 4 presenterar andel elever som är behöriga till yrkesgymnasium, år 2017/18–2020/21, för samma skolor.

²⁷ Engelbrektskolan bedöms likna Västra Engelbrektskolan i flera avseenden, samt har tillämpat utomhuspedagogikens metodik. Där det saknas tillförlitliga data för Västra Engelbrektskolan är förhoppningen att Engelbrektskolan kan bidra med någon form av input.

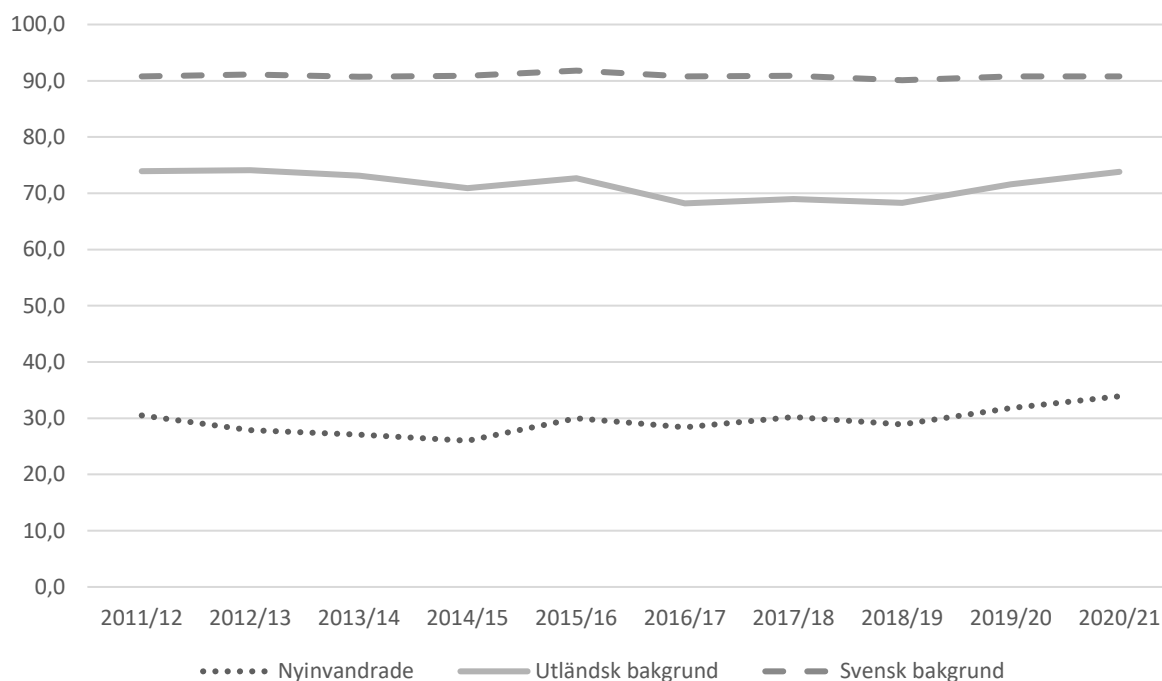
Diagram 1. Andel (%) elever som är behöriga till Yrkesgymnasium år 2011/12–2020/21. Örebro kommun samt Riksnivå

Källa: Skolverket (2021)

Av diagrammet framgår att utvecklingen av andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9 legat relativt stabilt över tid. Örebro kommun uppvisar något mer variation och ligger genomgående, med undantag för läsåret 2015/16, under riket. Av diagrammet är det framförallt läsåret 2015/16 samt läsåret 2017/18 som sticker ut för Örebro kommun. Läsåret 2015/16 uppnår Örebro kommun samma nivåer som riket men medan behörighetsgraden på nationell nivå fortsätter att ligga stabilt över tid sker en försämring för Örebro kommun avseende andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet. Läsåret 2020/21 är andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9 8,9 procentenheter lägre i Örebro kommun jämfört med riket.

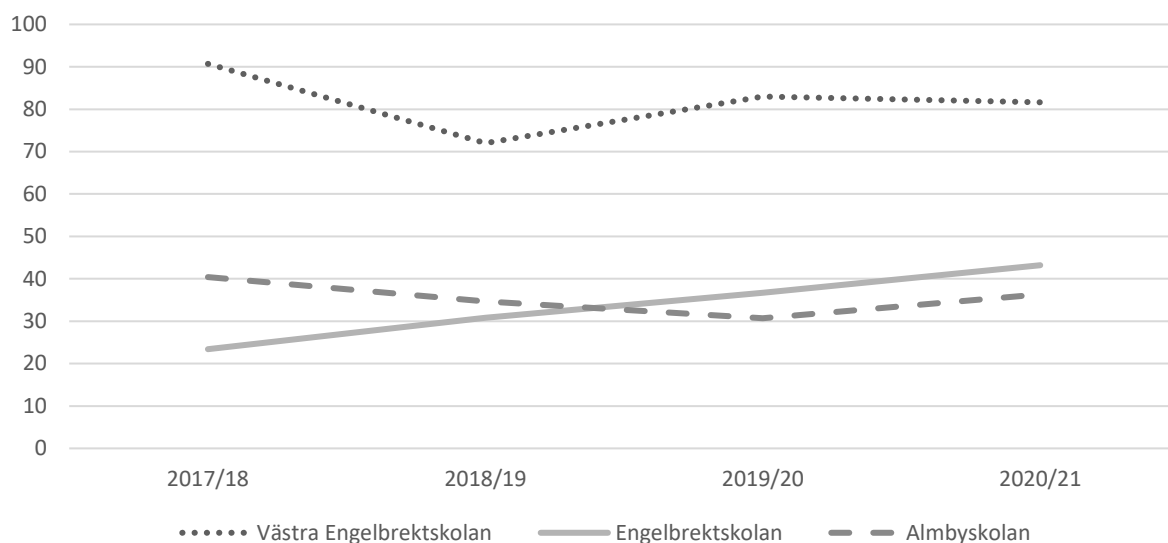
Diagram 2. Andel (%) elever som är behöriga till Yrkesgymnasium år 2011/12–2020/21, uppdelat på demografisk bakgrund. Riksnivå

Källa: Skolverket (2021)

Av Diagram 2 framträder en signifikant skillnad mellan andelen elever som är behöriga till ett nationellt gymnasieprogram när hänsyn tas till demografisk bakgrund. Andelen elever med svensk bakgrund som uppnår gymnasiebehörighet uppgår till drygt 90 procent och ligger konstant över tid. Elever med utländsk bakgrund samt nyinvandrade elever varierar något över tid men uppvisar en positiv trend från läsåret 2018/19. Andelen elever som uppnår gymnasiebehörighet är dock genomgående lägre för utländskt födda samt nyinvandrade elever jämfört med elever med svensk bakgrund. Som framgår av diagrammet är skillnaden markant, såväl jämfört med svenska elever men också mellan utländska och nyinvandrade elever, där de sistnämnda ligger på nivåer runt 30 procent. Läsåret 2020/21 uppgår andelen svenska elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9 till 90,8 procent, motsvarande andel för utlandsfödda är 73,8 procent och för nyinvandrade elever uppgår andelen till 33,9 procent.

Diagram 3. Andel (%) elever med utländsk bakgrund i årskurs 9, år 2017/18–2020/21, uppdelat på olika skolor, Örebro kommun

Källa: Skolverket (2021). Not: Utländsk bakgrund definieras enligt Skolverket som andel elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrar födda utomlands.

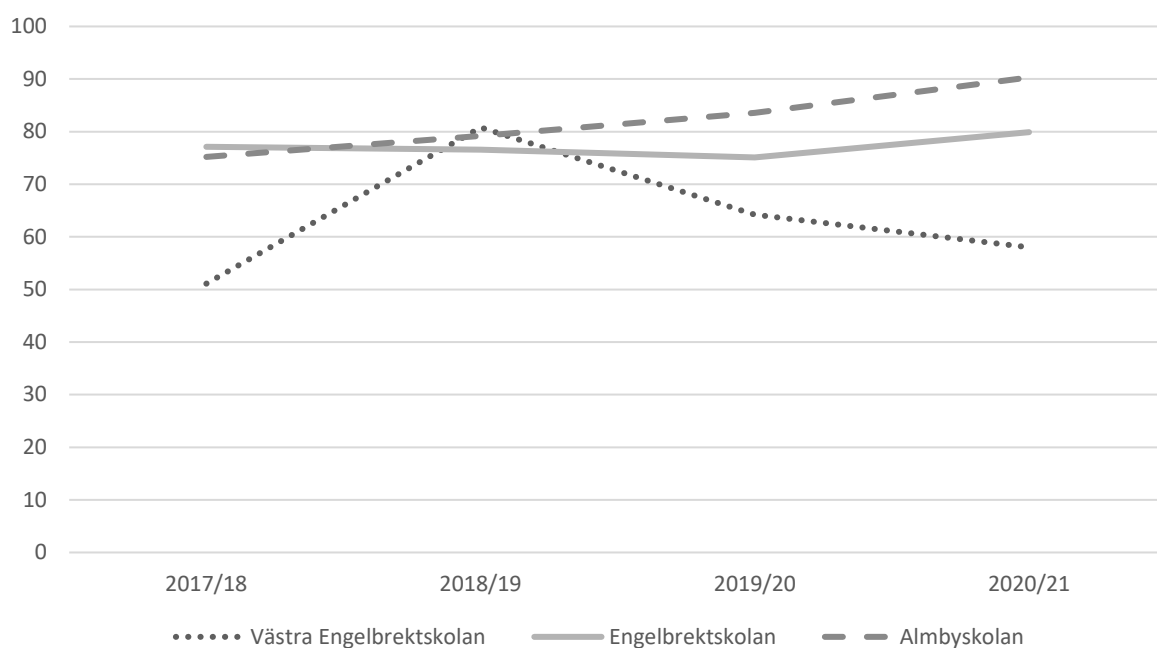
Diagram 3 visar andelen elever med utländsk bakgrund i årskurs 9 för tre olika skolor i Örebro kommun.²⁸ Västra Engelbrektskolan sticker ut där andelen elever med utländsk bakgrund ligger på nivåer runt 80 procent. Framträdande är att mellan läsåret 2017/18 och 2018/19 minskar andelen med drygt 18 procentenheter för att därefter öka drastiskt igen. Sammantaget är andelen elever med utländsk bakgrund genomgående hög på Västra Engelbrektskolan även om andelen varierar över tid.

Andelen elever med utländsk bakgrund på Engelbrektskolan samt Almbyskolan ligger genomgående på lägre nivåer²⁹ jämfört med Västra Engelbrektskolan. Engelbrektskolan uppvisar en tydlig positiv trend där andelen elever med utländsk bakgrund stadigt ökar över tid. Almbyskolan uppvisar en negativ trend fram till läsåret 2019/20 för att därefter stiga i andelen elever med utländsk bakgrund.

²⁸ Motsvarande siffror över andelen nyinvandrade elever saknas på skolnivå.

²⁹ Vilket å ena sidan innebär att Almbyskolan inte är den mest lämpade skolan som kontrollskola.

Diagram 4. Andel (%) behöriga till yrkesprogram, år 2017/18–2020/21, uppdelat på olika skolor, Örebro kommun

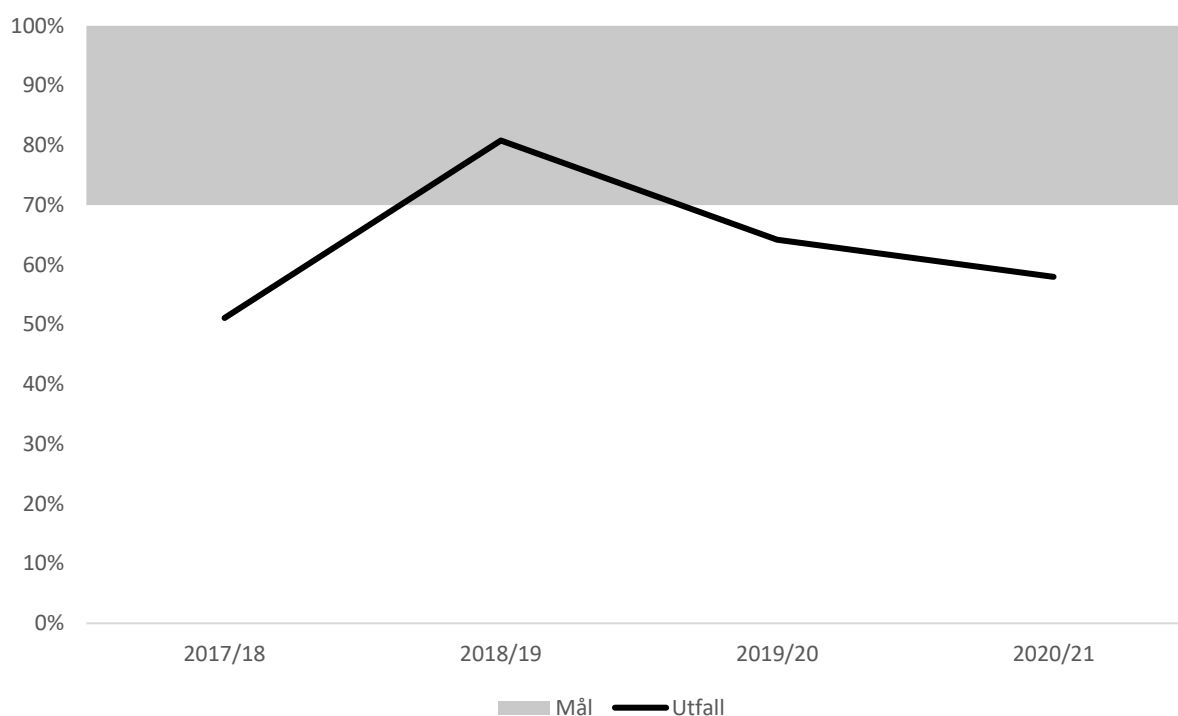
Källa: Skolverket (2021)

Ovan diagram presenterar utvecklingen av andelen elever som uppnår behörighet till ett nationellt gymnasieprogram för motsvarande skolor. Det mest framträdande är läsåret 2018/19 då Västra Engelbrektskolan visar en tydlig topp i behörighetsgraden för att därefter falla och uppvisa en negativ trend. Diagram 3 och 4 tyder således på att andelen elever med utländsk bakgrund samvarierar negativt med andelen elever som uppnår gymnasiebehörighet. Korrelationen mellan andelen elever med utländsk bakgrund och andelen elever som uppnår gymnasiebehörighet i årskurs 9 är $-0,95$ för Västra Engelbrektskolan för ovan läsår. Det bekräftar vad diagrammen visar och tyder därmed på en stark negativ korrelation.³⁰ För att dra några slutsatser krävs dock data över en längre tidsperiod.

Ett annat framträdande resultat är att Engelbrektskolan och Almbyskolan visar en positiv trend de senare åren medan Västra Engelbrektskolan visar det motsatta.

³⁰ Motsvarande korrelation är för Almbyskolan $-0,41$ och $0,43$ för Engelbrektskolan. Som framgår av diagrammen har Engelbrektskolan de senaste läsåren haft en ökande andel elever med utländsk bakgrund men också en ökad andel som uppnår gymnasiebehörighet, vilket förklarar den positiva korrelationskoefficienten. Sammantaget kan det vara av intresse att fundera varför Engelbrektskolan uppvisar ett positivt statistiskt samband mellan behörighetsgrad och utländsk bakgrund och om arbetssätt skiljer mot övriga skolor.

Diagram 5. Andel (%) behöriga till yrkesprogram, år 2017/18–2020/21, Västra Engelbrektskolan, med målintervall

Källa: Skolverket (2021)

Diagram 5 visar samma bild som Diagram 4 men enbart för Västra Engelbrektskolan samt med tillhörande målintervall. Målintervallet utgår från satsningens kvantitativa målsättning om 70 procents behörighetsgrad. Som tydligt framgår är det enbart läsår 2018/19 som utfallet ligger inom målintervallet.

Sammantaget visar statistiken att andelen elever som efter årskurs 9 uppnår behörighet till ett nationellt gymnasieprogram varierar mellan 50–80 procent på Västra Engelbrektskolan under åren 2017–2021. Det mest oroväckande är att andelen behöriga elever i dagsläget är nere på samma låga nivåer som i början av tidsperioden, och visar dessutom på en negativ utveckling. En del av det positiva resultatet som skolan uppnår läsår 2018/19 kan förklaras av att andelen elever med utländsk bakgrund i årkurs 9 är lägre just det läsåret. Det kan dock vara en god idé att fundera på om det finns andra bakomliggande faktorer som gör att just det läsåret sticker ut åt det positiva. Sammanfattningsvis uppnår Västra Engelbrektskolan i dagsläget inte den kvantitativa målsättningen, även om skolan något enstaka år når det satta målet, när samtliga elever på skolan analyseras. Nedan presenteras resultatet för de individer som tagit del av den sociala investeringen och som ingår i denna utvärdering.

3.2 Resultat – satsning

Nedan presenteras resultat avseende gymnasiebehörighet samt slutbetyg i de naturvetenskapliga ämnena för de elever som ingår i urvalsgruppen. Tabell 5 presenterar huvudresultaten och återkopplar till satsningens övergripande målsättning och hypoteser. Resultaten presenteras dels på

totalnivå, dels uppdelat på gruppen nyanlända individer och betingas slutligen på ett antal bakgrundsfaktorer.

Tabell 3. Resultat slutbetyg i årskurs 9 (%)

Ämne	Andel elever som uppnått minst godkänt	Bortfall (antal)*
Totalt		
Fysik	0,78	30
Kemi	0,76	30
Biologi	0,82	29
Matematik	0,72	23
Nyanländ		
Fysik	0,77	2
Kemi	0,77	2
Biologi	0,77	2
Matematik	0,79	1

*Bortfall kan i studien bero på att det saknas uppgifter, att kursen inte har lästs pga. anpassad studiegång eller underlag saknas (streck) för att betygssätta individen.

Resultatet visar att andelen elever som uppnått minst godkänt i något av de naturvetenskapliga ämnena ligger runt 80 procent. Som framgår av sista kolumnen är bortfallet relativt stort och motsvarar drygt 25 procent av urvalet. När nyanlända elever analyseras separat framkommer ett liknande resultat. Sammantaget kan inga avvikande mönster urskiljas, varken på ämnesnivå eller gruppnivå.

Tabell 4 redogör för andelen elever som uppnått minst godkänt i naturvetenskapliga ämnena, givet att de *inte* uppnått motsvarande behörighet till ett nationellt gymnasieprogram. Resultatet visar således om de elever som trots att de inte uppnått gymnasiebehörighet ändå uppnått måluppfyllelse i de ämnen som utomhuspedagogiken framförallt arbetat med. Genom att betinga på behörighet till gymnasieprogram kan således en mer rättvis bild av utomhuspedagogiken urskiljas.

Tabell 4. Resultat. Slutbetyg i årskurs 9, betingat på icke behörighet (%)

Ämne	Andel elever som uppnått minst godkänt
Totalt	
Fysik	0,38
Kemi	0,33
Biologi	0,48
Matematik	0,23
Nyanländ	
Fysik	0,25
Kemi	0,25
Biologi	0,25
Matematik	0,25

Sammantaget visar Tabell 4 att andelen elever som uppnått minst godkänt i något av de naturvetenskapliga ämnena ligger mellan 23–48 procent för hela gruppen och motsvarande för gruppen nyanlända är 25 procent oavsett ämne, givet att eleven inte var behörig till ett gymnasieprogram, allt annat lika. När måluppfyllelsen i de olika ämnena betingas på att eleven inte uppnått gymnasiebehörighet blir resultatet således markant lägre jämfört med de i Tabell 3.

Sammanfattningsvis visar resultatet att bland de elever som inte uppnått kraven för gymnasiebehörighet har enbart drygt en tredjedel klarat kunskapsmålen för de naturvetenskapliga ämnena. För att med säkerhet kunna dra några slutsatser huruvida metodiken hjälpt dessa elever krävs att förändring i måluppfyllelse för just dessa elever följts över tid. Det är emellertid inget som görs inom ramen för denna utvärdering. På individnivå kan därför inga slutsatser dras men sammantaget visar resultatet att metodiken inte bidragit till att dessa elever uppnår godkänt i ovan ämnen, även om det är mycket möjligt att en positiv förflyttning kan ha skett. När det gäller satsningens primära målgrupp kan inga stora växlar dras eftersom andelen elever som inte uppnått behörighet bland nyanlända individer i underlaget endast uppgår till fyra elever. Tabell 5 nedan presenterar satsningens huvudresultat och avser rapportens urval.

Tabell 5. Huvudresultat. Andel (%) elever som är behöriga till Yrkesgymnasium vid årskurs 9, betingat på bakgrundsfaktorer

	Andel behöriga till nationellt gymnasieprogram	Bortfall (antal) *
Totalt	0,61	20
Nyanländ	0,71	1
-givet		
<i>- individen gick i åk 5</i>		
Totalt	0,45	
Nyanländ	0,57	
<i>-individen gick i åk 6</i>		
Totalt	0,59	
Nyanländ	0,75	
<i>-individen tog del av satsning</i>		
Totalt	-	Uppgifter saknas**
Nyanländ	-	Uppgifter saknas**
<i>-individen tog del av satsning + implementerad investering</i>		
Totalt	0,71	
Nyanländ	0,71	
<i>-individen tog del av implementerad investering</i>		
Totalt	0,43	
Nyanländ	Uppgifter går inte att säkerställas***	

*Bortfall kan i studien bero på att det saknas uppgifter, att kursen inte har lästs pga. anpassad studiegång eller underlag saknas (streck) för att betygssätta individen. ** Individen har efter årskurs 6 bytt skola och uppgifter över behörighetsgrad saknas i dataunderlaget. *** Av dataunderlaget går det inte att säkerställa om någon i målgruppen nyanländ enbart tagit del av den implementerade investeringen i ordinarie drift (UNO).

Resultatet visar att andelen elever som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram efter årskurs 9, bland de elever som antingen gick i årskurs 5 eller 6 vid start av satsning, uppgår till 61 procent. För gruppen nyanlända är motsvarande andel 71 procent. Som tidigare redan påpekats, men som är av så pass stor vikt och därför värt att återigen lyfta, är att andelen elever som med säkerhet kunnat fastställas som nyanlända vid start av satsning är oerhört låg. Det innebär att de

resultat som presenteras för denna grupp enbart är gällande för just dessa elever. Därtill, som också redan påpekats, men som också är värt att lyfta igen, är att i den totala gruppen på 123 elever ingår sannolikt betydligt fler elever som vid start av satsning var nyanlända. Sammantaget betyder det att de resultat som är av intresse är de resultat som avser hela gruppen. Resultaten för nyanlända presenteras men kommenteras därför inte vidare eftersom inga slutsatser kan dras av så få individer.

Ett framträdande resultat är att andelen elever som uppnått satsningens målsättning är högre givet att eleven gick i årskurs 6 jämfört med årskurs 5, allt annat lika. Bland de elever som gick i årskurs 6 vid start av satsning är andelen som uppnått gymnasiebehörighet 14 procentenheter högre jämfört med de som gick i årskurs 5. Ett annat framträdande men inte lika oväntat resultat är att andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet är betydligt högre bland de individer som tagit del av både satsning samt implementerad investering, jämfört med de som bara tagit del av implementerad investering, allt annat lika. Data över elever som enbart tog del av den sociala investeringen saknas dessvärre.

3.3 Känslighetsanalys

Av Diagram 3 framgår att andelen elever med utländsk bakgrund i årskurs 9 på Västra Engelbrektskolan uppgår till drygt 82 procent läsåret 2020/21. Denna andel har dessutom legat stadigt runt 80–90 procent de senaste fyra läsåren. Det innebär att andelen nyanlända elever på Västra Engelbrekt sannolikt uppgår till betydligt fler än de dryga 7,5–12 procent som studiens dataunderlag visar. Under antagandet att de individer som med säkerhet är nyanlända i urvalet är en homogen grupp där det därmed inte heller föreligger några systematiska skillnader jämfört med andra nyanlända³¹ kan andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet generaliseras till hela målgruppen. Genom att variera andelen nyanlända individer, allt annat lika, kan ett konfidensintervall över antalet nyanlända elever som uppnått behörighet beräknas. Konfidensintervallet används sedan för att estimerar det samhällsekonomiska värdet av uppnådd gymnasiebehörighet som satsningen, under vissa antaganden, kan antas ha bidragit med (se vidare kapitel *Samhällsekonomiskt perspektiv*). Känslighetsanalysen utgår från det totala antalet 123 individer och beräknar andelen nyanlända utifrån denna siffra.

Av ansökan framgår att behörighetsgraden bland nyanlända elever uppgick till drygt 20–30 procent under läsåren 2012/13–2014/15.³² För att räkna på det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet och tillskriva värdet den sociala investeringen görs ett ytterligare antagande:

4. Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 40 procent.

Antagande fyra är ett förenklat antagande och utgår från att andelen nyanlända elever som uppnådde behörighet till ett nationellt gymnasieprogram efter årskurs 9 var 30 procent innan den

³¹ Se antagande 2.

³² Därtill framgår av Diagram 2 att andelen nyanlända elever som uppnått kraven för gymnasiebehörighet uppgår till 34 procent på riksnivå.

sociala investeringen genomfördes och att motsvarande andel efter att eleverna tagit del av satsning är 71 procent³³. Förändringen är således dryga 40 procentenheter³⁴.

Under antagande 4 kan sista kolumnen i Tabell 6 beräknas, nämligen antalet elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen.

Tabell 6. Känslighetsanalys

Andel nyanlända individer	Antal nyanlända individer	Antal nyanlända som uppnått behörighet	Antal nyanlända som uppnått behörighet, givet satsning*
0,12 (utgår från datamaterialet)	15	10	4
0,25 (minimum)	31	22	9
0,50	62	44	18
0,90 (maximum)	111	79	32

Not: Utgår från totala antalet 123 individer samt andelen nyanlända som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram är 71 procent. * Avrundat till närmaste heltal.

Under ovan antaganden kan det sammantaget konstateras att antalet nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet, givet satsning, varierar mellan [4–32] elever beroende på vilken modell som tillämpas. Resultatet används nedan vid beräkning av det samhällsekonomiska värdet av satsningen och varierar vidare i ett par ytterligare känslighetsanalyser.

3.4 Sammanfattande diskussion

Den kvantitativa målsättningen med satsningen som avses att besvaras med denna utvärdering är följande,

”Målsättningen med satsningen är att 50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram”.

Det går att angripa målsättningen på flera vis, dels framgår inte när i tid målet förväntas uppnås, dels kan måluppfyllelsen analyseras utifrån nationell statistik som innefattar samtliga elever på skolan, men också utifrån en viss specifik grupp individer som identifierats tagit del av satsningen. För att få med så många perspektiv som möjligt redogörs för behörighetsgrad både på nationell nivå, gruppnivå samt över tid. Tyngdpunkten ligger dock på resultatet för de elever som ingår i

³³ Se övriga antaganden.

³⁴ Notera skillnad mellan procentenheter och procent. Förändringen i andelen elever som uppnår behörighet är högre sett till förändring i procent.

utvärderingens urval och när dessa elever gick ut årskurs 9. Det är också dessa resultat som ligger till grund för bedömning av satsningens måluppfyllelse.

Tabell 7 presenterar en jämförelse av resultatet på nationell nivå samt för de elever som tagit del av satsningen, uppdelat på vilken årskurs eleven gick i vid start av satsningen.

Tabell 7. Andel (%) elever som efter årskurs 9 uppnått behörighet till yrkesprogram. Jämförelse nationell nivå samt de elever som tagit del av UPIL. Västra Engelbrektskolan samt kontrollskolor

	Läsår 2019/20	Läsår 2020/21
Nationell statistik: Västra Engelbrektskolan	0,64	0,58
Urval: Västra Engelbrektskolan		
- start i åk 5	-	0,45
- start i åk 6	0,59	-
Almbyskolan	0,84	0,90
Engelbrektskolan	0,75	0,80

Ett framträdande resultat är att måluppfyllelsen för den grupp elever som ingår i denna utvärdering är lägre jämfört med nationell statistik över samtliga elever på skolan. Resultatet är som så oväntat i den mening att det tyder på att när elever som inte tagit del av metodiken inkluderas i statistiken ökar andelen elever som uppnått behörighetsgraden. Mest bekymmersamt är att behörighetsgraden bland de elever som gick i årskurs 5 vid start av satsningen är 13 procentenheter lägre jämfört med behörighetsgraden på totalnivå. Ett oväntat men därför också centralt resultat är därtill att andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet på Västra Engelbrektskolan är så pass mycket lägre jämfört med motsvarande på Engelbrektskolan, som bedöms både lik i elevsammansättning men som också tillämpar utomhuspedagogiken.

Vid en analys av nationell statistik är det mest oroväckande resultatet att andelen behöriga elever på Västra Engelbrektskolan är nere på samma låga nivåer som i början av analyserad tidsperiod, och visar dessutom på en negativ utveckling. Andelen elever som vid årskurs 9 uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram och tagit del av satsning uppgår enligt denna rapports huvudresultat³⁵ till 61 procent. Betingat på olika bakgrundsvariabler ligger motsvarande andel inom intervallet [0,43–0,71], för totala gruppen. Sammantaget görs bedömningen att den kvantitativa målsättningen att 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan efter årskurs 9 är behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram *inte* uppnåts. Vad gäller att 50 procent av de nyanlända eleverna ska ha uppnått motsvarande behörighet kan utvärderingen inte besvara denna målsättning med tanke på de få elever som med säkerhet fastställts ingå i denna målgrupp.

³⁵ Se Tabell 5. Huvudresultat. Andel (%) elever som är behöriga till Yrkesgymnasium vid årskurs 9, betingat på bakgrundsfaktorer

4 Ekonomisk analys

Inledningsvis analyseras satsningen utifrån ett kommunalekonomiskt perspektiv. Därefter utvidgas analysen med ett vidare samhällsekonomiskt perspektiv.

Det är intressant att ställa sig frågan vad som går att räkna på och varför just det skulle vara viktigt. Samhällsekonomiska analyser av förebyggande insatser är ett sätt att räkna på framtida ekonomiska vinster och nyttor av insatsen och relatera dessa till dagens kostnader för motsvarande insats. I grunden handlar det om att samhällets resurser är knappa och att det behövs metoder för att prioritera mellan konkurrerande insatser. Vi har en skyldighet att använda samhällets gemensamma resurser så effektivt som möjligt. I likhet med vad Nystrand, Gebreslassie & Feldman (2020)³⁶ konstaterar är metoder och analyser av övergripande förebyggande kommunalt arbete sällsynt. Av samma anledning bidrar just denna rapport till att öka kunskapen om de effekter och ekonomiska vinster som tillfaller samhället på sikt när man går från att se investeringar inom offentlig sektor enbart som kostnader till att se satsningar i individer och humankapital som investeringar istället. Sammantaget existerar tre viktiga frågor; *vad kostar insatsen? Vilken effekt har insatsen?* och *Vad är värdet av insatsen?*

4.1 Kommunalekonomiskt perspektiv

Avsnittet inleds med att kortfattat redovisa investeringens kostnader, såväl budgeterade som faktiska. Med utgångspunkt i resultaten från Kapitel 3 samt slutrapportens slutsatser redogörs för satsningens kommunalekonomiska effekter med fokus på medelfristig sikt. Därefter presenteras en lönsamhetsanalys och bedömning av satsningens nettoeffekt både utifrån vad som förväntades vid ansökan, utfall vid slutrapportering samt utifrån utvärderingen.

En viktig slutsats som drogs i samband med slutrapporten är att satsningens ekonomiska effekter på kort sikt inte överstiger kostnaderna, dock framgår inte vad nettoeffekten uppgår till. Denna rapport gör alltså ett försök till att uppskatta nettoeffekten utifrån såväl äldre som nya data.

³⁶ Nystrand, Gebreslassie & Feldman (2020) *Är samverkan för bättre folkhälsa lönsam? Samhällsekonomisk analys av tvärsektoriellt främjande och förebyggande arbete i Norrtälje kommun*. Rapport 2020:23, Länsstyrelsen Stockholm

4.1.1 Investeringens kostnader

Enligt ansökan budgeterades investeringens kostnader till 3 250 tkr fördelat på två år. Vid slutrapport prognosticerades den totala kostnaden för hela investeringen uppgå till 3 185 tkr. Det faktiska utfallet uppgår till 3 266 tkr.

Budget för satsningen, prognos per 2018–07 samt faktiskt utfall presenteras i Tabell 8.

Tabell 8. Budget och prognos enligt slutrapport (2018) samt faktiskt utfall. [tkr]

Kostnadspost	Budget	Prognos per 2018–07	Utfall per 2018–07
Personal (inkl. projektledare) *	2 760	<i>Ej specificerat</i>	<i>Ej specificerat</i>
Material	452	<i>Ej specificerat</i>	<i>Ej specificerat</i>
Övrigt	38	<i>Ej specificerat</i>	<i>Ej specificerat</i>
Totalt	3 250	3 185	3 266

Not: Avser en tidsperiod om två år. * Avser två heltidstjänster samt inkl. projektledare på 25 procent. *Ej specificerat*: framgår ej av slutrapport.

4.1.2 Medelfristiga effekter

Som nämnt syftar denna rapport bland annat till att utvärdera vilka medelfristiga effekter som uppstått efter att den sociala investeringen avslutats och implementerats i ordinarie verksamhet. När sociala investeringar ska utvärderas är dock en kritisk men fundamental fråga hur de kortsiktiga effekterna som uppvisats kan länkas till mer långsiktiga effekter. Vid en utvärdering av en social investering är det givetvis centralt att kunna bedöma investeringens lönsamhet och därmed investeringens kostnader såväl som vilka framtida offentliga utgifter som förväntas kunna undvikas. Huruvida effekten är lönsam beror sedan delvis av hur bestående effekten är. Detta kapitel har därmed som syfte att utifrån satsningens måluppfyllelse dra slutsatser gällande satsningens förväntade medelfristiga effekter.

I samband med denna rapport har satsningens långsiktiga målsättning analyserats och resultatet används för att göra antagandet om och i så fall i vilken grad de förväntade effekterna genererats. Som framgår av slutrapport bedöms de förväntade effekterna realiseras om följande kvantitativa målsättning uppnås:

”Målsättningen med satsningen är att 50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram”.

Som redan konstaterats bedöms satsningen inte ha uppnått ovan kvantitativa målsättning. Det innebär att en del av de förväntade effekterna inte kan antas realiseras i den omfattning som förväntats samt att prognosticerad förväntad effektrealisering därmed behöver ses över i och med slutsatserna som dras i denna utvärdering.

Den sociala investeringen UPIL förväntades påverka kommunens framtida utgifter inom flera områden. De förväntade effekterna som angavs i ansökan avsåg följande effekter:

- Minskat behov av stödresurser/-insatser i grundskolan
- Färre elever går om årskurs i grundskolan
- Färre elever till introduktionsprogram på gymnasiet
- Minskat behov av socialtjänstinsatser till barn och ungdomar
- Färre arbetsmarknadsåtgärder
- Färre utbetalningar av försörjningsstöd

Tabell 9 redogör för ansökans förväntade effekter och presenterar två nyckeltal; förväntad nettoeffekt samt avkastning per satsad krona. Tabell 10 presenterar motsvarande nyckeltal utifrån slutrapportens siffror samt det faktiska kostnadsutfallet. Som framgår av Tabell 10 förväntades satsningen resultera i en nettoeffekt på 150 tkr, motsvarande fem procents avkastning. Denna avkastning försvinner dock när kostnaden för utvärdering adderas.³⁷

Tabell 9. Förväntad nettoeffekt och lönsambetsbedömning utifrån angivna siffror i ansökan. [Tkr]

	Kostnad satsning (C)	Total ekonomisk effekt (B)	Nettoeffekt (B-C)	Avkastning per satsad krona (B/C)
Grundskolenämnd	-	550	-	-
PN BoU	-	1 850	-	-
VUXAM	-	500	-	-
Socialnämnd	-	500	-	-
Summa	3 250	3 400	150	1,05
Kostnad utvärdering: 5 procent	150*			
Totalt	3400	3400	0	1,0

*Avrundat nedåt

Av slutrapporten konstateras följande per respektive förväntad effekt:

- **Minskat behov av stödresurser/-insatser i grundskolan:** Infrias inte i den grad som förväntades i ansökan. Effekten skrivs därmed ned till 30 procent. Den ekonomiska effekten uppgår därmed till 165 tkr.
- **Färre elever går om årskurs i grundskolan:** I slutrapporten konstateras att den förväntade effekten som berör att två av de tio eleverna slipper gå om en årskurs fortfarande är en rimlig slutsats, även om det också konstateras att det är svårt att påvisa detta med faktiska uppgifter. Effekten förväntas emellertid infrias i samma grad som enligt ansökan, motsvarande 150 tkr.

³⁷ Det är således tydligt att de förväntade effekterna vid ansökan enbart förväntas gå break-even med kostnaden för insatsen.

- **Färre elever till introduktionsprogram på gymnasiet:** Den förväntade effekten kan inte bekräftas vid tid för slutrapport utan följs i samband med denna utvärdering. Den ekonomiska effekten motsvarar 1 700 tkr.
- **Minskat behov av socialtjänstinsatser till barn och ungdomar:** Den förväntade effekten kan inte bekräftas vid tid för slutrapport utan följs i samband med denna utvärdering. Effekten har i samband med slutrapport skrivits ned till 72 procent och motsvarar därmed 360 tkr.
- **Färre arbetsmarknadsåtgärder:** Den förväntade effekten kan inte bekräftas vid tid för slutrapport utan följs i samband med denna utvärdering. Den ekonomiska effekten motsvarar 100 tkr.
- **Färre utbetalningar av försörjningsstöd:** Den förväntade effekten kan inte bekräftas vid tid för slutrapport utan följs i samband med denna utvärdering. Den ekonomiska effekten motsvarar 400 tkr.

Sammantaget konstateras av slutrapport att på kort sikt är det svårt att påvisa att de ekonomiska effekterna överstiger satsningens kostnad. Det konstateras vidare att det framförallt beror på att den data som ligger till grund för beräkning av eventuella besparingar vid tidpunkten för slutrapportering inte var tillräckliga för att dra slutsatser av. På längre sikt finns det dock förutsättningar för att satsningen kommer vara lönsam i ett kommunalekonomiskt perspektiv. Sammantaget justeras återföringen till totalt 85 procent av den ursprungliga återföringsplanen.

Tabell 10. Faktisk nettoeffekt och lönsambetsbedömning utifrån angivna siffror i slutrapport. [Tkr]

	Kostnad satsning (C)	Total ekonomisk effekt (B)	Nettoeffekt (B-C)	Avkastning per satsad krona (B/C)
Grundskolenämnd		165		
PN BoU	-	1 850	-	-
VUXAM	-	500	-	-
Socialnämnd	-	360	-	-
Totalt	3 266*	2 875	-391	0,88

*Avser totala kostnadsutfallet för satsningen exkl. kostnad för utvärdering.

Av Tabell 10 framkommer att satsningen, åtminstone på kort sikt, inte genererat ekonomiska effekter som överstiger satsningens kostnader. Faktum är att på kort sikt uppvisar satsningen en negativ nettoeffekt och en avkastning per satsad krona som uppgår till 0,88. Den bakomliggande förklaringen är att de förväntade effekterna för Grundskolenämnden samt Socialnämnden inte infriats i den omfattning som förväntats.

De förväntade effekterna som lyfts fram i ansökan bygger på flera antaganden som är problematiska att följa, såväl vid slutrapportering som i denna utvärdering. Det i sin tur försvårar möjligheten att i dagsläget bedöma i vilken grad effekterna realiserats, dess varaktighet, och att estimerar prognostiserad förväntad effektrealisering när det gäller de förväntade effekterna i ansökan. Sammantaget visar analysen inte bara på att satsningen inte förväntades generera

ekonomiska effekter som översteg kostnaden utan dessutom att de faktiska effekterna blev betydligt lägre än så. Sammantaget framstår satsningen vid slutrapportering till synes som olönsam ur ett kommunalekonomiskt perspektiv.

Med utgångspunkt i den kvantitativa målsättningen görs i samband med denna utvärdering följande bedömning:

- **Färre elever går om årskurs i grundskolan:** tidigare nedskrivning kvarstår (30 procent)
- **Färre elever till introduktionsprogram på gymnasiet:** skrivs ned till 30 procent
- **Minskat behov av socialtjänstinsatser till barn och ungdomar:** skrivs ned ytterligare till 30 procent
- **Färre arbetsmarknadsåtgärder:** skrivs ned till 30 procent
- **Färre utbetalningar av försörjningsstöd:** skrivs ned till 30 procent

Samtliga effekter skrivs ned maximalt och innebär en realiseringsgrad på 30 procent. Bedömningen utgår från antagandet att effekterna realiserats vid uppnådd kvantitativ måluppfyllelse. För att ge en så rättvis bild som möjligt av satsningen har resultatet analyserats på flera nivåer. Trots detta har inte målsättningen uppnåtts, alternativt kan inte med tillgängliga data säkerställas. Det som framförallt ligger till grund för nedskrivningen är att andelen elever som uppnått behörighet till ett yrkesprogram uppvisar en negativ trend där andelen är nere på samma nivåer som i början av analyserad tidsperiod. Vad gäller effekten minskat behov av stödresurser/-insatser i grundskolan har inget framkommit i samband med denna utvärdering som medför att bedömningen av dess realisering ska ifrågasättas. Således kvarstår tidigare nedskrivning. Tabell 11 sammanfattar satsningens lönsamhet ur ett kommunalekonomiskt perspektiv.

Tabell 11. Faktisk nettoeffekt och lönsamhetsbedömning. [Tkr]

	Kostnad satsning (C)	Total ekonomisk effekt (B)	Nettoeffekt (B-C)	Avkastning per satsad krona (B/C)
Grundskolenämnd		165		
PN BoU	-	550	-	-
VUXAM	-	150	-	-
Socialnämnd	-	150	-	-
Totalt	3 266*	1 015	-2 251	0,31

*Avser totala kostnadsutfallet för satsningen, exkl. kostnad för utvärdering.

Under ovan antaganden innebär resultatet att satsningens ekonomiska effekter inte överstiger satsningens kostnad. Det i sin tur innebär att avkastningen per satsad krona uppgår till drygt 30 öre. Följaktligen framstår satsningen som mycket olönsam ur detta perspektiv. Det ska dock tilläggas att de faktiska ekonomiska effekterna för berörda nämnder sannolikt är större än redovisat i Tabell 11. Med anledning av avsaknad av individdata samt brister och missbedömning avseende identifiering och uppskattning av relevanta effekter kan dessa förväntade effekter i nuläget inte följas och därmed inte heller bekräftas.

Trots att satsningen framstår som olönsam är det viktigt att inte glömma att insatser som ökar andelen elever som uppnår en gymnasiebehörighet också ökar chanserna till att fler elever även når en gymnasieexamen. Det i sin tur är inte bara samhällsekonomiskt lönsamt i termer av minskat utanförskap, minskat lidande för den enskilde individen, minskad brottslighet, minskade kostnader för sjukvård etc utan, som den uppföljande utvärderingen *NP-samverkan*³⁸ visar, också kommunal-ekonomiskt lönsamt i termer av minskade utbildningskostnader för gymnasieskolan. En viktig frågeställning är dock vilken målgruppen för verksamheten är och därmed vilka effekter som är relevanta och kan förväntas.

4.2 Samhällsekonomiskt perspektiv

Ovan avsnitt har redogjort för satsningens faktiska kommunalekonomiska kostnader och effekter men inom sociala investeringar är framförallt samhällsekonomiska effekter av betydelse. Det är följaktligen viktigt att också dessa aspekter beaktas vid en bedömning av realiserade effekter samt prognostiserad förväntad effektrealisering och framförallt, om satsningen är lönsam.

Som tidigare nämnt finns ett stort intresse för samhällsekonomiska analyser av insatser, likt just UPIL, som förväntas öka andelen elever som är behöriga till gymnasiet men också andelen som tar en gymnasieexamen. En viktig frågeställning är varför det är ekonomiskt klokt att investera tidigt. Denna frågeställning knyter också an till den tredje av frågeställningarna som nämndes i början av kapitlet, nämligen *Vad är värdet av effekten?* Studier visar att ju tidigare insatser sätts in, desto högre blir avkastningen och därmed också värdet av insatsen.³⁹ Forskningen visar bland annat att det är effektivare att investera tidigt i ett barns utbildning, snarare än sent, eftersom ackumulation av kunskap och färdigheter är en dynamisk, kumulativ process. Färdigheter utvecklas till stor del tidigt i barnets liv och påverkar dess framtida utveckling. Flera samhällsproblem skulle således kunna minskas genom just tidiga och förebyggande investeringar i förskola, skola, hälsovård och socialtjänst. För att kunna prioritera mellan olika insatser krävs det dock kunskap om vilka effekter olika insatser förväntas generera och vad respektive insats kostar. Därefter kan insatsens effekt per spenderad krona beräknas och användas för rangordning och prioritering av alternativen. Men för att möjliggöra detta krävs att man vågar räkna på hårda värden, vilket i vissa sammanhang har visat sig kräva ett visst mod. Exempelvis framhåller Rädda Barnens generalsekreterare:

”En rädsla för att siffror skulle förminska det mänskliga värdet översätts därför till en inställning att sociala satsningar bara är rena kostnader, fast de i praktiken ofta kan vara investeringar för att skapa ett socialt och ekonomiskt lyft för framtiden”⁴⁰,

³⁸ Rapport sociala investeringar *NP- samverkan- uppföljande utvärdering*. Beslut i Kommunstyrelsen, den 24 augusti 2021, §160 Datum: 2021-05-25

³⁹ Se tex Heckman & Masterov (2007). *The productivity argument for investing in young children*. NBER Working Paper 13016; Cunha, Heckman, Lochner & Masterov (2005). *Interpreting the Evidence on Life Cycle Skill Formation*. NBER Working Paper Nr. 11331 Maj 2005; von Greiff, Sjögren & Wieselgren (2012). *En god start- en ESO rapport om tidigt stöd i skolan*. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Rapport 2012:2; Österlind (2011). *Särskilt stöd i grundskolan*. Skolverket. ;Hultkrantz, Karpaty, & Vimefall, (2017). *Education-earnings linkage for assessing societal benefits of interventions for children and youth in Sweden*. *Psychosocial Intervention*, 26(3), 171–179.

⁴⁰ Elisabeth Dahlin, citerad i Hök 2014, s 25.

därtill, som Hultkrantz, Karpaty, Nowak och Vimefall (2021)⁴¹ påpekar, finns sannolikt andra bakomliggande förklaringar. En av dessa som lyfts är den offentliga förvaltningens stuprör där varje förvaltning ansvarar för sina egna kostnader men inte för kostnadsökningar i andra förvaltningar, även om det är ett resultat av otillräckliga insatser i annan förvaltning. Sammantaget krävs ett holistiskt angreppssätt där ett samhälls- och långsiktigt perspektiv antas för att komma ifrån inställningen att sociala satsningar bara är rena kostnader. I det nästkommande avsnittet beräknas till följd därav satsningens samhällsekonomiska värde av uppnådd gymnasiebehörighet. Förhoppningen är att analysen resulterar i att beslutsfattare ser vikten av att anta ett helhetsperspektiv vid prioritering av samhällets resurser.

4.2.1 Samhällsekonomiskt värde av en gymnasiebehörighet

För att beräkna satsningens lönsamhet ur ett samhällsekonomiskt perspektiv används nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram.⁴² Nyttan av att uppnå gymnasiebehörighet jämfört med att inte vara behörig, beräknas som nuvärdet av den kausala delen av ökningen av förväntade framtida bruttoförvärvsinkomster (dvs inklusive skatter och sociala avgifter) minus nuvärdet av förväntade kostnader för en gymnasieutbildning. Nuvärdet är beräknat vid 16 års ålder och som huvudalternativ med tre procents ränta, reallönetakt på 1,5 procent, 2019 års priser samt en kausalitetsfaktor på 0,5.⁴³ Sammantaget görs ett ytterligare antagande inom ramen för utvärderingen:

5. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr.

Antagande fem används i kommande beräkningar och möjliggör en samhällsekonomisk bedömning av satsningens lönsamhet.

⁴¹ Hultkrantz, Karpaty, Nowak & Vimefall (2021). Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet. Ekonomisk debatt nr 5 2021

⁴² Hultkrantz et al. (2021). *Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet*. Ekonomisk debatt nr 5 2021

⁴³ En stor fördel med denna studie är att beräkningarna kausalitetsjusteras. Anledningen bakom detta är att skillnaden i inkomst mellan individer med och utan gymnasieexamen inte kan antas helt bero på skillnad i utbildning utan även andra förmågor och faktorer kan påverka individens ställning på arbetsmarknaden. Det innebär att för att beräkna den kausala effekten av att en individ klarar behörighetskraven till ett nationellt gymnasieprogram krävs att den kausala delen av utbildningspremien beaktas. Studier som bortser från denna faktor överskattar sannolikt nyttan av insatsen.

Tabell 12. Samhällsekonomiskt värde av uppnådd gymnasiebehörighet

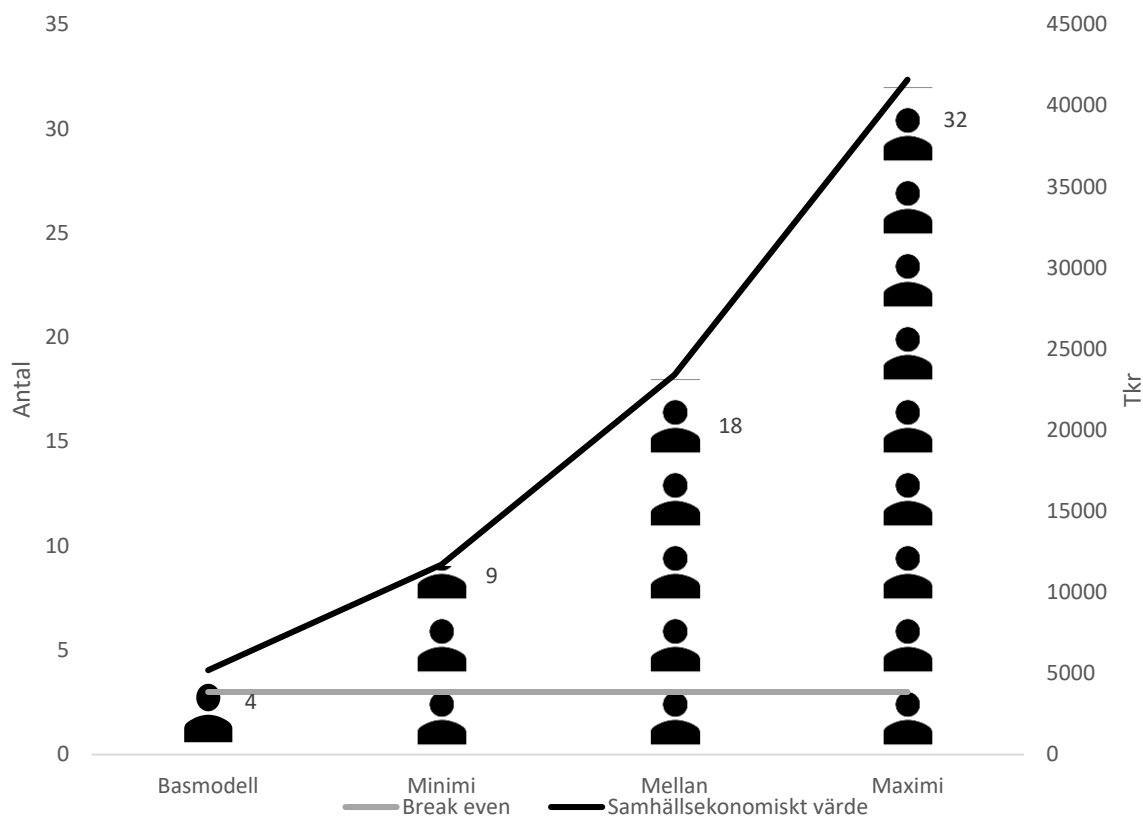
Andel nyanlända individer	Antal nyanlända som uppnått behörighet, givet satsning*	Samhällsekonomiskt värde (tkr)
0,12 (basmodell-utgår från datamaterialet)	4	5 200
0,25 (minimum)	9	11 700
0,50 (mellan)	18	23 400
0,90 (maximum)	32	41 600

Not: Utgår från totala antalet 123 individer samt att andelen nyanlända som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram är 71 procent och antagande 4. * Avrundat till närmaste heltal. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr

Tabell 12 bygger på de antaganden som görs inom ramen för utvärderingen samt bygger vidare på den känslighetsanalys som presenterats i tidigare kapitel. Som framgår av sista kolumnen varierar det samhällsekonomiska värdet med antalet nyanlända elever som, tack vare deltagande i satsningen, uppnått kraven för gymnasiebehörighet. Givet de antaganden som görs hamnar det samhällsekonomiska värdet inom till [5 200–41 600] tkr och motsvarande nettoeffekt uppgår då till [1 934 – 38 334] tkr. Figur 1 illustrerar det samhällsekonomiska värde som satsningen kan antas ha bidragit till genom att nyanlända elever uppnått gymnasiebehörighet. Läsaren påminns här om att såväl antaganden som beräkningar avgränsats till målgruppen nyanlända elever. I den mån utomhuspedagogiken bidragit till att övriga elever klarat kraven för gymnasiebehörighet ingår inte i analysen, även om metodiken sannolikt hjälpt elever med annan bakgrund också. Det medför att det samhällsekonomiska värdet exkluderar övriga elever, som tack vare insatsen, blivit behöriga till ett nationellt gymnasieprogram.⁴⁴

Av Figur 1 framgår att för att satsningen ska gå break-even ur ett samhällsekonomiskt perspektiv krävs att tre individer uppnår gymnasiebehörighet tack vare satsningen. Sammantaget innebär det att om fler än tre elever uppnår behörighet till ett nationellt gymnasieprogram tack vare deltagande i UPIL kan satsningen bedömas som lönsam.

⁴⁴ Å andra sidan inkluderar känslighetsanalysen en bred variation i antalet elever som antas uppnått gymnasiebehörighet tack vare sitt deltagande i satsningen. Samma analys kan givetvis användas oavsett vilken demografisk bakgrund som eleven antas ha.

Figur 1. Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet med break-even. Antal individer avläses på primäraxeln (t.v) och samhällsekonomiskt värde på sekundäraxeln (t.h). Break-even avläses på primäraxeln och motsvarar tre individer.

4.3 Känslighetsanalys

Samhällsekonomiska analyser innehåller ofta osäkerheter, och inte minst analyser av kommunalt arbete. Av just den anledningen presenteras i detta kapitel en utförligare känslighetsanalys för att på så vis testa hur robusta resultaten är för variationer i parametervärden men också i antagandena. Genomgående i kapitlet förs en diskussion kring de antaganden samt eventuella kvalitetsbrister som påvisats och som i sin tur ger konsekvenser för de slutsatser som dras.

I det följande avsnittet presenteras således fyra känslighetsanalyser där olika antaganden varieras. Samtliga antaganden presenteras och de antaganden som varieras synliggörs genom att de kursiveras.

Tabell 13. Känslighetsanalys 1. Samhällsekonomiskt värde av uppnådd gymnasiebehörighet.

Andel nyanlända individer	Antal nyanlända individer	Antal nyanlända som uppnått behörighet	Antal nyanlända som uppnått behörighet, givet satsning*	Samhällsekonomiskt värde (tkr)
0,12 (utgår från datamaterialet)	15	8	3	3 900
0,25 (minimum)	31	16	6	8 060
0,50	62	31	12	16 120
0,90 (maximum)	111	56	22	28 860

Not: Utgår från totala antalet 123 individer samt andelen nyanlända som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram är 50 procent. * Avrundat till närmaste heltal. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr

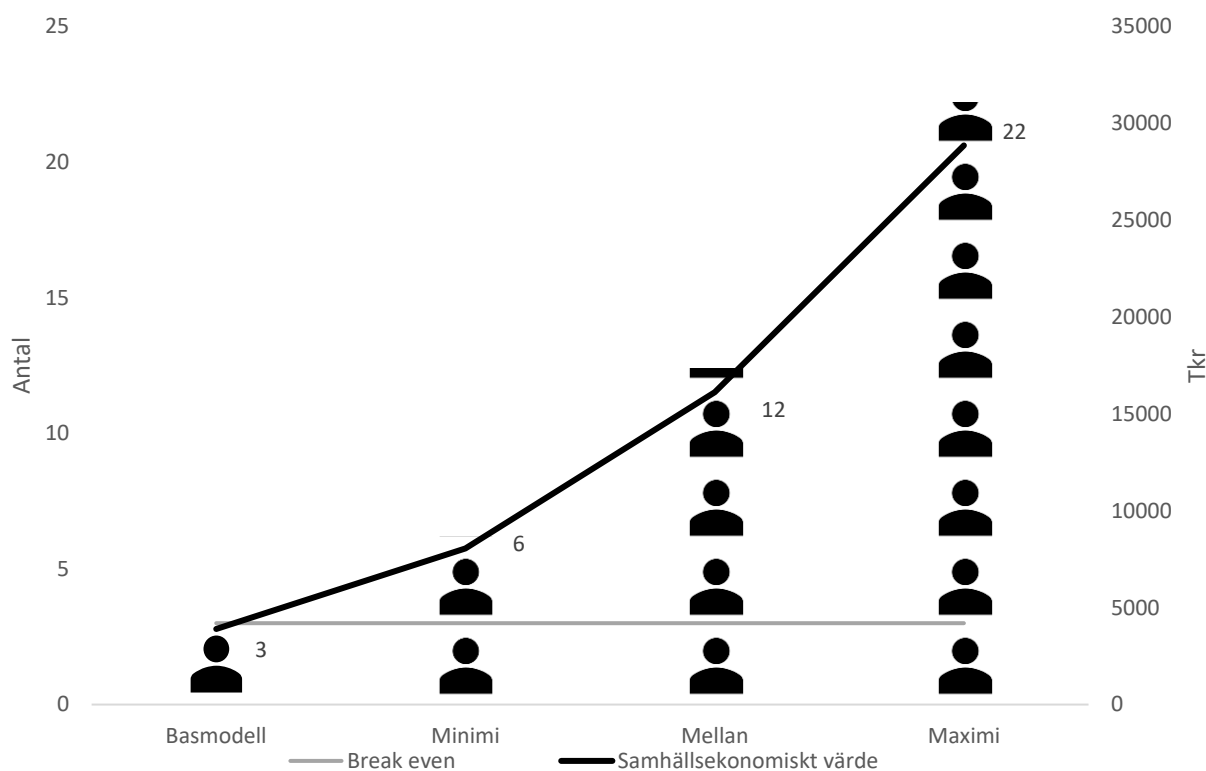
Följande antaganden ligger till grund för beräkningarna i Tabell 13. Varierat antagande kursiveras (ursprungligt antagande anges i fotnot).

1. Samtliga individer har tagit del av insats och metodik i samma omfattning.
2. Gruppen nyanlända är homogen.
3. Individer med utländsk bakgrund uppnår samma måluppfyllelse som individer med svensk bakgrund.
4. *Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid årskurs 9 är 50 procent.*⁴⁵
5. Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 40 procent.
6. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr.

När andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid årskurs 9 varierar från 71 procent till 50 procent hamnar det samhällsekonomiska värdet inom intervallet [3 900–28 869] tkr. Av Figur 2 framgår att samtliga modeller ligger över nivån för break-even. Givet ovan antaganden innebär det dock i basmodellen att tre elever klarar gymnasiebehörighet tack vare satsningen. I ovan beräkningar motsvarar det en positiv nettoeffekt på drygt 600 tkr.⁴⁶ Givet ovan antaganden innebär det att nettoeffekten av satsningen varierar inom [634–25 594] tkr.

⁴⁵ Ursprungligt antagande: Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid år 9 är 71 procent.

⁴⁶ Den positiva nettoeffekten beror av att antalet elever som måste uppnå en gymnasiebehörighet tack vare satsningen, allt annat lika, är 2,5. Denna siffra har i sin tur avrundats upp till tre elever.

Figur 2. Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet med break-even. Antal individer avläses på primäraxeln (t.v) och samhällsekonomiskt värde på sekundäraxeln (t.h). Break-even avläses på primäraxeln och motsvarar tre individer.

Tabell 14. Känslighetsanalys 2. Samhällsekonomiskt värde av uppnådd gymnasiebehörighet.

Andel nyanlända individer	Antal nyanlända individer	Antal nyanlända som uppnått behörighet	Antal nyanlända som uppnått behörighet, givet satsning*	Samhällsekonomiskt värde (tkr)
0,12 (utgår från datamaterialet)	15	10	3	3 461
0,25 (minimum)	31	22	6	7 153
0,50	62	44	11	14 307
0,90 (maximum)	111	79	20	25 613

Not: Utgår från totala antalet 123 individer samt andelen nyanlända som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram är 71 procent. * Avrundat till närmaste heltal. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr.

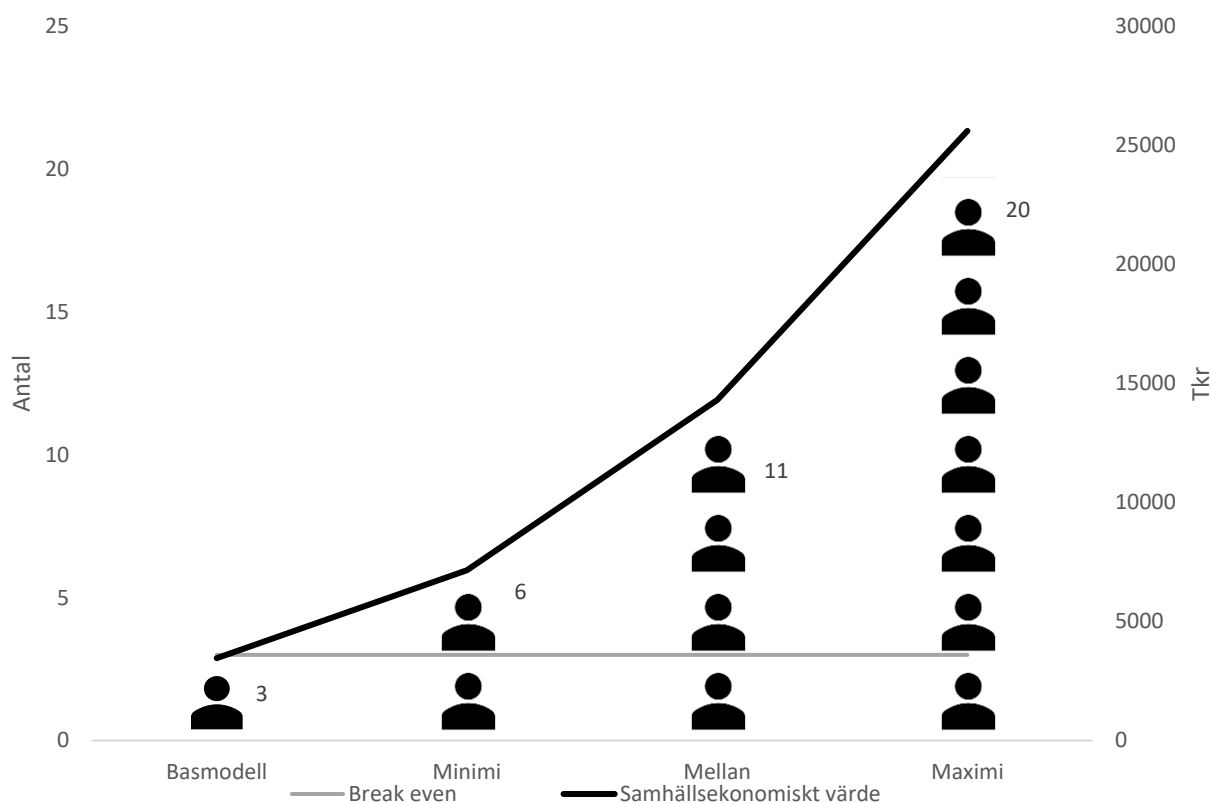
Följande antaganden ligger till grund för beräkningarna i Tabell 14. Varierat antagande kursiveras.

1. Samtliga individer har tagit del av insats och metodik i samma omfattning.
2. Gruppen nyanlända är homogen.
3. Individer med utländsk bakgrund uppnår samma måluppfyllelse som individer med svensk bakgrund.
4. Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid årskurs 9 är 71 procent.
5. *Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 25 procent.*⁴⁷
6. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr.

När andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9, givet satsningen, varierar från 40 procent till 25 procent hamnar det samhällsekonomiska värdet inom [3 461–25 613] tkr. Av Figur 3 framgår att majoriteten av modellerna ligger över nivån för break-even. Givet ovan antaganden innebär det dock att basmodellen går break-even. Sammantaget visar resultatet ett något sämre utfall jämfört med ovan analys. Givet ovan antaganden innebär det att nettoeffekten av satsningen varierar inom [195–22 347] tkr.⁴⁸

⁴⁷ Ursprungligt antagande: Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 40 procent.

⁴⁸ Den observante läsaren noterar att samma antal elever som uppnått en gymnasiebehörighet i Känslighetsanalys 1 respektive 2, avseende basmodell och minimimodell resulterat i olika samhällsekonomiskt värde. Förklaringen ligger, som framgår i not under figurerna, att siffrorna som presenteras är avrundande till heltal, men beräkningarna har skett med exakta siffror (exempelvis är det korrekta antalet i Känslighetsanalys 2, basmodell, 2,7 elever).

Figur 3. Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet med break-even. Antal individer avläses på primäraxeln (t.v) och samhällsekonomiskt värde på sekundäraxeln (t.h). Break-even avläses på primäraxeln och motsvarar tre individer.

Tabell 15. Känslighetsanalys 3. Samhällsekonomiskt värde av uppnådd gymnasiebehörighet.

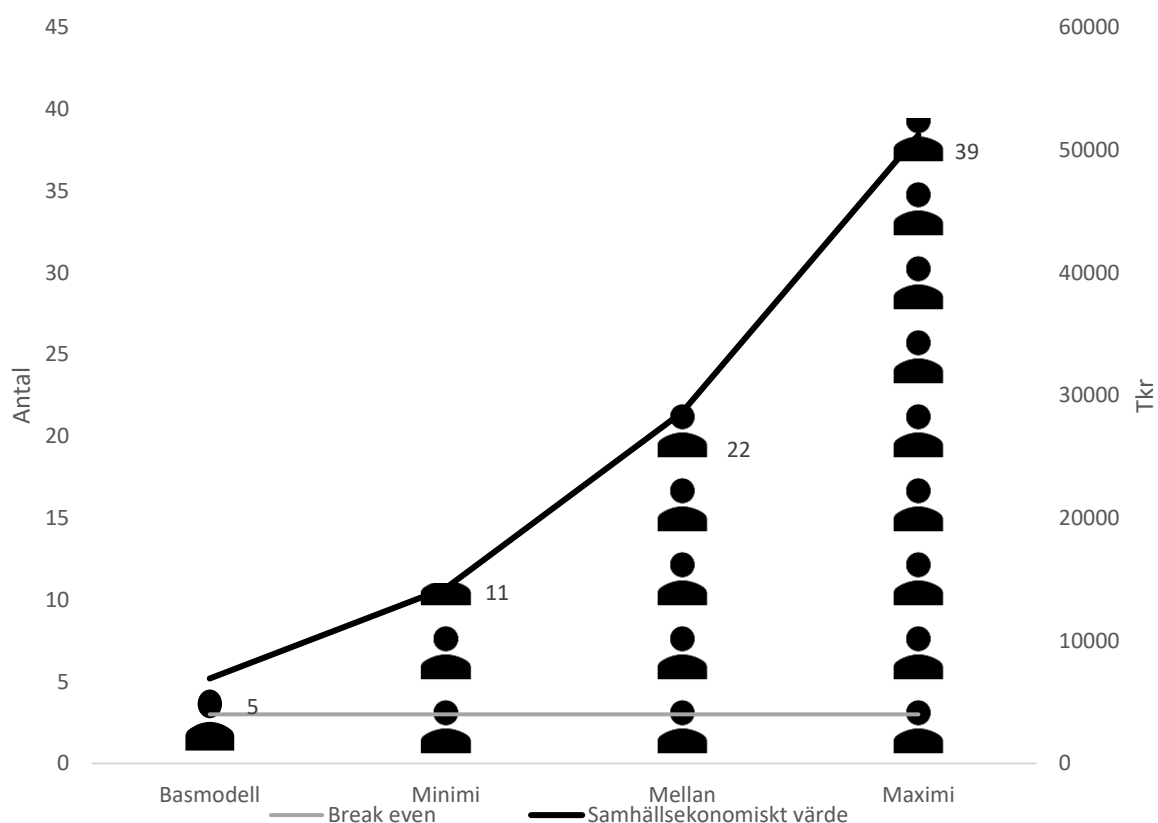
Andel nyanlända individer	Antal nyanlända individer	Antal nyanlända som uppnått behörighet	Antal nyanlända som uppnått behörighet, givet satsning*	Samhällsekonomiskt värde (tkr)
0,12 (utgår från datamaterialet)	15	10	5	6 923
0,25 (minimum)	31	22	11	14 307
0,50	62	44	22	28 613
0,90 (maximum)	111	79	39	51 227

Not: Utgår från totala antalet 123 individer samt andelen nyanlända som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram är 71 procent. * Avrundat till närmaste heltal. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr

Följande antaganden ligger till grund för beräkningarna i Tabell 15. Varierat antagande kursiveras.

1. Samtliga individer har tagit del av insats och metodik i samma omfattning.
2. Gruppen nyanlända är homogen.
3. Individer med utländsk bakgrund uppnår samma måluppfyllelse som individer med svensk bakgrund.
4. Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid årskurs 9 är 71 procent.
5. *Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 50 procent.*⁴⁹
6. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr.

När andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9, givet satsningen, varierar från 40 procent till 50 procent hamnar det samhällsekonomiska värdet inom [6 923–51 227] tkr. Av Figur 4 framgår att samtliga modeller ligger över nivån för break-even. Givet ovan antaganden innebär det att nettoeffekten av satsningen varierar inom [3 657–47 961] tkr.

Figur 4. Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet med break-even. Antal individer avläses på primäraxeln (t.v) och samhällsekonomiskt värde på sekundäraxeln (t.h). Break-even avläses på primäraxeln och motsvarar tre individer.

⁴⁹ Ursprungligt antagande: Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 40 procent.

Tabell 16. Känslighetsanalys 4. Sambällsekonomiskt värde av uppnådd gymnasiebehörighet.

Andel nyanlända individer	Antal nyanlända individer	Antal nyanlända som uppnått behörighet	Antal nyanlända som uppnått behörighet, givet satsning*	Samhällsekonomiskt värde (tkr)
0,12 (utgår från datamaterialet)	15	8	4	4 875
0,25 (minimum)	31	16	8	10 075
0,50	62	31	16	20 150
0,90 (maximum)	111	56	28	36 075

Not: Utgår från totala antalet 123 individer samt andelen nyanlända som uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram är 71 procent. * Avrundat till närmaste heltal. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr

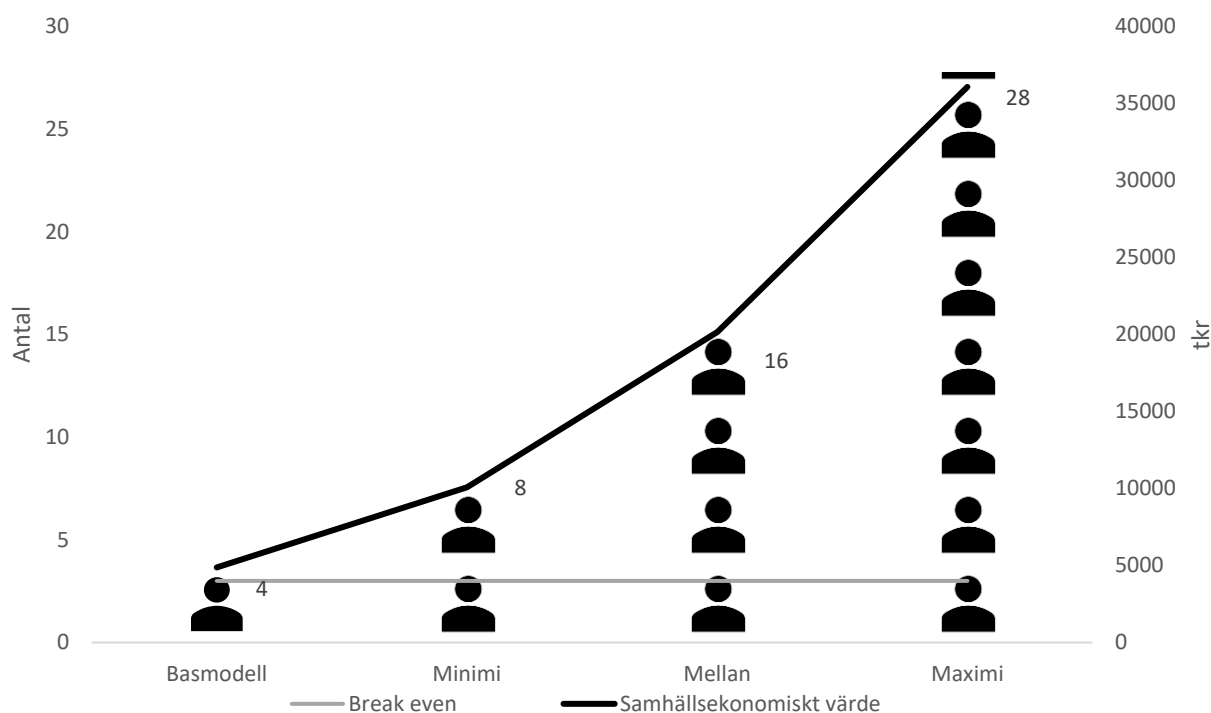
Följande antaganden ligger till grund för beräkningarna i Tabell 16. Varierat antagande kursiveras.

1. Samtliga individer har tagit del av insats och metodik i samma omfattning.
2. Gruppen nyanlända är homogen.
3. Individer med utländsk bakgrund uppnår samma måluppfyllelse som individer med svensk bakgrund.
4. *Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid årskurs 9 är 50 procent.*⁵⁰
5. *Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 50 procent.*⁵¹
6. Nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr.

I sista känslighetsanalysen varieras både antagande fyra respektive fem. När andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid årskurs 9 ändras från 71 procent till 50 procent samt att av dessa elever antas 50 procent uppnå kraven för gymnasiebehörighet tack vare sitt deltagande i satsningen hamnar det samhällsekonomiska värdet inom [4 875–36 075] tkr. Av Figur 5 framgår att samtliga modeller ligger över nivån för break-even. Givet ovan antaganden innebär det att nettoeffekten av satsningen varierar inom [1 609–32 809] tkr.

⁵⁰ Ursprungligt antagande: Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet vid årskurs 9 är 71 procent.

⁵¹ Ursprungligt antagande: Andelen nyanlända elever som uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen är 40 procent.

Figur 5. Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet med break-even. Antal individer avläses på primäraxeln (t.v) och samhällsekonomiskt värde på sekundäraxeln (t.h). Break-even avläses på primäraxeln och motsvarar tre individer.

Sammantaget visar känslighetsanalyserna på en genomgående positiv nettoeffekt för de olika modellerna i analysen. Givet olika antaganden varierar dock nettoeffekten stort beroende på modell. Sammanfattningsvis uppnås bäst utfall i Känslighetsanalys 3 som presenteras i Tabell 15.

4.4 Sammanfattande diskussion

Ett centralt resultat är att andelen elever som uppnått behörighet till minst ett nationellt yrkesprogram uppvisar en negativ trend på Västra Engelbrektskolan de senaste läsåren. Enbart under ett läsår ligger denna andel över den målnivå som skolan förväntat uppnå i samband med och tack vare satsningen på utomhuspedagogisk metodik som inläring. Om resultatet analyseras för de elever som gick i årskurs 5 eller 6 vid start av satsningen så varierar andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9 mellan [0,43–0,71], givet olika bakgrundsvariabler. Vad som inte framgår av ansökan är när i tid den kvantitativa målsättningen är rimlig att nå. Eftersom inläring tar tid, likaså skolutveckling, har denna analys utgått från de elever som haft möjlighet att ta del av satsningen i störst omfattning. Av den anledningen har de elever som gick i årskurs 7 eller 8 vid start inte ingått i analysen. Konsekvensen är ett mindre dataunderlag men kanske ett mer rättvist med anledning av just ovan. Det är också ur denna deduktiva ansats som hypoteserna formulerats. Ett därmed oväntat resultat är att andelen elever som vid årskurs 9 uppnått behörighet till ett nationellt gymnasieprogram och gick i årskurs 5 vid start är 14 procentenheter lägre jämfört med de elever som gick i årskurs 6 och därmed tog del av satsningen ett år kortare. Resultatet är således oväntat i den mening att det indikerar att längre tid i insats inte nödvändigtvis innebär bättre utfall. Å andra sidan visar ett annat resultat att andelen elever som uppnått gymnasiebehörighet är betydligt högre bland de individer som tagit del av både satsning samt implementerad investering,

jämfört med de som bara tagit del av implementerad investering, allt annat lika. Det resultatet tyder snarare på det motsatta. Sammantaget kan det konstateras att inläring påverkas av flera faktorer där kognitiv förmåga, demografiska och socioekonomiska faktorer med mera sannolikt påverkar men som inte kontrolleras för i denna analys.

Resultaten används vidare för att bekräfta de förväntade effekterna. Givet att målsättningen uppnåtts antas också effekterna infrias i förväntad grad. Eftersom det råder viss otydlighet när i tid målsättningen ska ha uppnåtts, men också vilka elever som faktiskt ska ingå i målsättningen har också andelen elever som uppnått minst behörighet till ett yrkesprogram analyserats på flera nivåer. Sammantaget tyder resultaten på att den kvantitativa målsättningen inte uppnåtts. Det i sin tur ger konsekvenser för i vilken grad de förväntade effekterna bedöms realiseras. På grund av metodologiska och datamässiga utmaningar i studien men också identifierade effekter som inte är möjliga att isolera och därmed att följa på ett kvalitetssäkrat och tillförlitligt vis är bedömningen av effektrealiseringen helt avhängt måluppfyllelsen. Konsekvensen av detta är att samtliga effekter skrivs ned till en realiseringsgrad på 30 procent. Det är dock viktigt att ha med sig att det nödvändigtvis inte innebär att inga förväntade effekter genereras, utan snarare att det inte på ett trovärdigt vis kan mätas. Men det är emellertid givetvis viktigt att ha i åtanke att skolan fortfarande brottas med en låg andel elever som uppnår gymnasiebehörighet efter årskurs 9.

Bedömningen av effektrealiseringen och sålunda prognostiserad förväntad effektrealisering innebär att satsningen bedöms olönsam ur ett kommunalekonomiskt perspektiv. Men konsekvensen av att enbart anta ett kommunalekonomiskt perspektiv är att det föreligger en risk för suboptimering vid val av investeringar. Det som ur ett kommunalekonomiskt perspektiv verkar lönsamt kan ur ett samhällsekonomiskt perspektiv vara det motsatta, och givetvis vice versa. Denna analys tyder just på det sista. När ett samhällsekonomiskt perspektiv antas är preventiva insatser sällan olönsamma. Investeringar av preventiv karaktär medför i allmänhet samhällsekonomiska vinster i form av ökade skatteintäkter och högre produktivitet, men också minskat framtida behov av kostnader för sjukvård, kriminalitet, socialförsäkring, vuxenutbildningar och rehabilitering etc. Det innebär att genom att satsa tidigt undviks inte bara framtida samhällsekonomiska kostnader utan möjligheten att påverka beteenden innan problematiken blivit allvarligare ökar. Genom att rikta insatserna mot en yngre målgrupp möjliggörs också för insatsen att ha en påverkan under en längre tid. Vid utvärderingar av satsningar likt UPIIL används ofta skolresultat som intermediär länk mellan effekter som infaller på kort, medelfristig och lång sikt. Anledningen bakom detta är att flertalet studier⁵² visar att utbildningsnivå korrelerar med, och i vissa fall till och med har en kausal effekt på nyss nämnda kostnader.

Inom ramen för denna utvärdering har därmed nyttan⁵³ av att uppnå gymnasiebehörighet använts vid beräkning av det samhällsekonomiska värdet av att fler elever uppnått gymnasiebehörighet tack vare satsningen. Beräkningarna visar genomgående en positiv nettoeffekt och bedömningen är att

⁵² Hultkrantz et al. (2021). Det samhällsekonomiska värdet av gymnasiebehörighet. Ekonomisk debatt nr 5 2021

⁵³ Dessutom beräknas nyttan som den kausala delen av ökningen i förväntade framtida bruttoförvärsinkomster minus förväntade kostnader för gymnasieutbildning. I beräkningen bortses det från andra samhällsekonomiska nyttor och kostnader som kan ha ett samband med behörighet. Det finns således en sannolikhet att nyttan är än större.

ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är verksamheten lönsam, allt annat lika. Däremot vet vi inte om satsningen är den mest lönsamma eller den mest kostnadseffektiva bland alla tänkbara alternativ.

Sammantaget belyser utvärderingen att det krävs ett välgjort förarbete för att vid ett senare tillfälle kunna dra slutsatser med någorlunda säkerhet. Det är avgörande att tänka till före och förbereda för utvärdering. Det finns emellertid en stor potential för kommunen att fokusera på just investeringar som syftar till prevention och tidiga stödinsatser. För detta ändamål krävs kunskap, förståelse för vikten av data, tid, resurser och en tydlig målbild över syftet och de effekter som förväntas med satsningen för att veta vilka investeringar som ska prioriteras. Detta är ett utvecklingsarbete som just nu pågår inom Örebro kommun och arbetet med sociala investeringar. Trots allt har kommunen genom sina offentliga åtaganden mer eller mindre en skyldighet och ett stort ansvar för att använda samhällets gemensamma resurser så effektivt som möjligt, där kommunens resurser snarare är ett medel än ett mål. Målen relaterar istället till medborgarnas välfärd och för att veta om en investering ökar medborgarens välfärd och nytta är det nödvändigt att veta vilka investeringar och insatser som verkligen ger en effekt. Ett systematiskt förhållningssätt möjliggör en sådan nyttorealiserings, vilket är ett arbetssätt som sociala investeringar tillämpar.

4.5 Sammanfattande textruta

Resultat:

Andel (%) elever som uppnått gymnasiebehörighet efter årskurs 9:

- Nationell statistik, Västra Engelbrektskolan (läsår 2020/21): 0,58
- Urvalsgrupp: 0,61

Målsättning:

”Målsättningen med satsningen är att 50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram”

Kommunalekonomiskt perspektiv

Kostnader:

- Budget: 3 250 tkr
- Utfall: 3 266 tkr

Ekonomiska effekter:

- Förväntade: 3 250 tkr
- Faktiska: 1 015 tkr

Lönsamhetsbedömning:

- Nettoeffekt: -2 251 tkr
- Faktisk avkastning per satsad krona: 30 öre

Samhällsekonomiskt perspektiv

- Samhällsekonomiskt värde av uppnådd gymnasiebehörighet: [5 200–41 600] tkr.
- Nettoeffekt: [1 934 – 38 334] tkr.
- Break-even: Under antagandet att nuvärdet av att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram uppskattas till 1 300 tkr krävs att tre elever tack vare satsningen, klarar kraven för gymnasiebehörighet för att satsningen ska gå break-even.

5 Slutsatser

Forskningen är enig om att tidiga insatser i barn och unga är att föredra framför senare. Mycket tyder som sagt på att tidiga insatser för barn och elever i förskole- och tidig skolålder kan ha stor betydelse för deras senare skolresultat och chanser att bli behörig till gymnasieprogram, ta gymnasieexamen och senare lyckas på arbetsmarknaden. Trots att nyttan med just en lyckad skolgång är otvetydig, samt att dessa frågor har betydelse för många olika typer av beslut om resurskrävande insatser i förskola, skola, socialtjänst och hälsovård saknas ofta effektstudier av just dessa insatser. Denna effektrapport är avsedd att utvärdera den sociala investeringen *Utombuspedagogikens inverkan på lärande* och således besvara om satsningen uppnått den kvantitativa målsättningen

”Målsättningen med satsningen är att 50 procent av de nyanlända eleverna och 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram”,

och således satsningens medelfristiga effekter. Resultatet visar att andelen behöriga elever till ett nationellt gymnasieprogram varierar inom intervallet [0,43–0,71], givet olika bakgrundsvariabler. Sammantaget tyder resultatet på att satsningen inte resulterat i att den kvantitativa målsättningen om att 70 procent av alla elever på Västra Engelbrektskolan efter årskurs 9 är behöriga till minst ett yrkesförberedande program. Vad gäller den del av målsättningen som syftar till satsningens primära målgrupp, nämligen gruppen nyanlända elever, kan den inte besvaras pga. otillräckliga data. När ett kommunalekonomiskt perspektiv antas uppgår satsningens nettoeffekt till drygt minus två miljoner och en avkastning per satsad krona på 30 öre, allt annat lika. När ett samhällsekonomiskt perspektiv istället antas varierar nettoeffekt med modell och antaganden men är genomgående positiv.

En slutsats som dras är att satsningen inte är lönsam ur ett kommunalekonomiskt perspektiv. En andra slutsats som dras är att det inte går att uttala sig angående hur väl metodiken lämpat sig för målgruppen nyanlända elever, vilket är olyckligt. En tredje slutsats som dras är att om det är rimligt att tro att insatsen leder till att minst tre elever som annars inte skulle klara behörigheten nu gör det kan insatsen anses lönsam i ett samhällsekonomiskt perspektiv. En fjärde slutsats som således dras är att det är avgörande att bredda perspektivet och även analysera satsningen ur ett samhällsekonomiskt perspektiv för att minimera risken för suboptimering och felprioriteringar. En avslutande slutsats är att måluppfyllelse i skolan är beroende av flertalet faktorer såsom kognitiv förmåga, demografisk -och socioekonomisk bakgrund men också tid i insats. För att avslutningsvis återkoppla till utvärderingens hypoteser⁵⁴ visar resultatet att de elever som gick i årskurs 5 vid start av satsning inte har uppnått långsiktig övergripande målsättning i högre grad, jämfört med de elever som gick i åk 6. Vidare kan det konstateras att de elever som tagit del av både satsning och implementerad investering uppnått måluppfyllelse i högre grad jämfört med de individer som enbart tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift. Hypotes 2 kan inte besvaras. Sammantaget tyder resultaten på att det föreligger viss skillnad i måluppfyllelse mellan individerna i urvalet. Således kan H_0 förkastas till förmån för H_1 samt H_3 . Det finns däremot inga bevis för att H_0 kan förkastas till förmån av H_2 .

⁵⁴ H_0 : Det föreligger ingen skillnad i måluppfyllelse avseende långsiktig övergripande målsättning mellan individerna i urvalet, oavsett bakgrundsfaktorer.

H_1 : De elever som gick i årskurs 5 vid start av satsning har uppnått långsiktig övergripande målsättning i högre grad, jämfört med de elever som gick i årskurs 6.

H_2 : De elever som tagit del av den sociala investeringen under åren för satsningens genomförande och tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift har uppnått långsiktig övergripande målsättning i högre grad, jämfört med de individer som enbart tagit del av social investering.

H_3 : De elever som tagit del av den sociala investeringen under åren för satsningens genomförande och tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift har uppnått långsiktig övergripande målsättning i högre grad, jämfört med de individer som enbart tagit del av implementerad satsning i ordinarie drift.

Eftersom det inte går att isolera och därför heller inte betinga analysen på målgruppen nyanlända elever rekommenderas avslutningsvis Förvaltningen förskola och skola att vidare följa målgruppen för att säkerställa måluppfyllelse framgent.

6 Förslag till beslut

6.1 Plan för återföring

Den ekonomiska modell som tillämpas inom ramen för arbetet med sociala investeringar utgår från att nettokostnaden för genomförandet av en satsning minst ska gå jämt upp med de förväntade ekonomiska effekterna. Det innebär att satsningen i sin helhet finansieras av de effekter som genereras inom den kommunala ekonomin. Det är också utfallet av satsningens kostnader och ekonomiska effekter som ligger till grund för eventuella justeringar av den ursprungliga återföringsplanen. Återföringen justeras i den grad som faktiska effekter uppkommer alternativt vad som kan konstateras eller prognostiseras vid slutrapporten eller vid en uppföljande utvärdering 1–3 år efter avslutad satsning. Det lägsta belopp som kan återföras motsvarar 30 procent av satsningens kostnad, fördelat på respektive nämnd utifrån ursprunglig återföringsplan.⁵⁵

Den totala återföringen till fonden uppgår enligt plan till 3 400 tkr och inkluderar satsningens budgeterade kostnad på 3 250 tkr plus 150 tkr (fem procent för utvärdering). Enligt ursprunglig återföringsplan ska Programnämnd barn och utbildning återföra 1 850 tkr under tidsperioden 2019–2025, Socialnämnden 500 tkr under tidsperioden 2018–2025, Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden 500 tkr under tidsperioden 2023–2025 och Grundskolenämnden 550 tkr under tidsperioden 2018–2023.

Utifrån antaganden och slutsatser i slutrapporten, samt resultat och lönsamhetsberäkningar i denna uppföljande utvärdering är bedömningen att de förväntade ekonomiska effekterna inte genererats i den utsträckning som förväntats vid tidigare prognoser. Till följd därav justeras återföringen för samtliga nämnder. Nedan redogörs för en sammanställning över den reviderade återföringsplanen med belopp per nämnd och år, såväl ursprunglig plan (per 2016) som senaste plan. Med senaste plan avses justerad återföringsplan som reviderats i samband med utvärderingen. Sammanfattningsvis återförs totalt 1 010 tkr, dvs 2 390 tkr mindre än enligt ursprunglig plan. Sammantaget uppgår återföringsbeloppen för PN BoU till totalt 550 tkr fördelat över åren 2019–2022 och för Grundskolenämnden totalt 160 tkr fördelat över åren 2018–2023. Motsvarande återföringsbelopp för Socialnämnden uppgår till totalt 150 tkr fördelat över åren 2020–2022 och återföringsbeloppet för VUXAM uppgår till 150 tkr och åläggs återföras under år 2023.

Tabell 17 redogör för slutgiltig återföringsplan. Sammantaget återförs 30 procent av ursprunglig återföringsplan.

⁵⁵ Från och med år 2020 tillämpas inte längre återföringsmodellen på nya sociala investeringar. För samtliga investeringar som genomförts tidigare gäller dock återföringsplanerna.

Tabell 17. Sammanställning reviderad återföringsplan per 2020, uppdelat per nämnd och år

Återföringar		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Summa
PN BoU	Ursprunglig plan		-70	-80	-300	-300	-400	-400	-300	-2 250
	Senaste plan		-66	-80	-250	-154	-	-	-	-550
Grundskole- nämnd	Ursprunglig plan	-100	-100	-100	-100	-100	-50			-550
	Senaste Plan	-25	-30	-30	-30	-30	-15*			-160*
VUXAM	Ursprunglig plan						-200	-200	-100	-500
	Senaste plan						-150	-	-	-150
Socialnämnd	Ursprunglig plan	-50	-50	-100	-100	-50	-50	-50	-50	-500
	Senaste plan	0	0	-60	-60	-30	-	-	-	-150
Totalt	Ursprunglig plan	-150	-220	-280	-500	-450	-700	-650	-450	-3 400
	Senaste plan	-25	-96	-170	-340	-214	-165	0	0	-1 010**

*Återföringen för de effekter som berör Grundskolenämnden har redan justerats i tidigare plan och då reviderats ned till 160 tkr. Detta belopp kvarstår därför i den nya reviderade planen. ** 5 tkr lägre än angivna siffror i rapporten pga. lägre återföring för Grundskolenämnd.

Bilaga 1 – Utvärderingsschema

Utvärderingsschema <i>Utomhuspedagogikens inverkan på lärande</i>					
<p>Målgrupp: Eleverna i förberedelseklass och eleverna som läsåret 2016/2017 går i årskurserna 5-8 på Västra Engelbrektskolan.</p> <p>50 % av de nyinlända eleverna och 70 % av alla elever på Västra Engelbrektskolan är efter årskurs 9 behöriga till minst yrkesförberedande gymnasieprogram.</p> <p>100 % av pedagogerna har deltagit vid minst ett utbildningstillfälle och 50 % har på egen hand tillämpat utomhuspedagogiken som komplement i den ordinarie undervisningen.</p>					
Mål	Aktivitet	Aktivitetsmåt	Effektmaß	Ekonomiska effekter	Indikatorer
Målgruppen ges förbättrade förutsättningar att tillgodogöra sig kunskap inom alla skolämnen, oavsett kunskaper i svenska språket, med hjälp av utomhuspedagogik och ett upplevelsebaserat lärande.	Undervisning av elevgrupper genom utomhuspedagogik.	Antal lektionstillfällen med utomhuspedagogik. Antal elever på lektionstillfällena med utomhuspedagogik. Antal inkluderande ämnen i lektionstillfällena med utomhuspedagogik.	Antal och andel elever som uppnår godkänt i de naturvetenskapliga ämnena i årskurs 6 och 9. Antal och andel elever som går om en årskurs i grundskolan. Antal och andel elever med förbättrad inlärnings- och koncentrationsförmåga. Antal och andel elever som uppnår behörighet till yrkesförberedande gymnasieprogram. Antal och andel elever som påbörjar introduktionsprogram på gymnasiet. Antal och andel elever i förberedelseklasserna som gått över till ordinarie klass inom 6 månader. Antal och andel elever i förberedelseklasserna som gått över till ordinarie klass inom 1 år.	Minskat behov av extra stödsatser i grundskolan. Färre elever går om årskurs i grundskolan. Färre elever till introduktionsprogram på gymnasiet. Minskat behov av socialtjänstinsatser till barn och ungdomar.	Andel elever som uppnår godkända betyg i årskurs 6. Andel elever som uppnår gymnasiebehörighet i årskurs 9. Andel överåriga elever i grundskolan. Andel elever som fullföljer ett nationellt gymnasieprogram inom 4 år. Andel elever i introduktionsprogram i förhållande till antal elever i gymnasieskolan. Kostnad för socialtjänst per barn/ungdom 13-18 år.
Fler i målgruppen når gymnasiebehörighet efter årskurs 9.					
Målgruppen kan i snabbare takt påbörja undervisning i ordinarie klasser.					
Målgruppen har fått en introduktion till det nya landets natur och möjligheter till en positiv fritid tillsammans med sina nya klasskamrater			Antal och andel elever som uppskattar vistelse i naturen. Antal och andel elever som upplever minskad stress och förbättrad känsla av sammanhang.		
Pedagogerna har utbildats i hur utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande.	Utbildningar en gång i månaden i utomhuspedagogik. Deltagande och observerande under elevundervisning.	Antal genomförda utbildningstillfällen. Antal deltagare på utbildningstillfällena.	Antal och andel pedagoger som upplever ökad kunskap i hur utomhuspedagogik kan tillämpas och komplettera ordinarie undervisningsform.	Färre arbetsmarknadsåtgärder.	Andel arbetsmarknadsåtgärder bland invånare 18-24 år.
Pedagogerna har tillsammans med naturpedagogerna skapat en väl beprövad metod som kompletterar det traditionella sättet att undervisa, anpassad för elevernas behov.	Utveckling av metodik och stödmaterial.	Dokumenterad metodik och framtaget stödmaterial.	Antal och andel pedagoger som tillämpat utomhuspedagogiken i den ordinarie verksamheten och använt framtagen metodik.	Färre utbetalningar av försörjningsstöd.	Andel invånare 18-24 år med försörjningsstöd.
Pedagogerna förvaltar och arbetar vidare med utvecklade metodiken på egen hand.	Egen tillämpning av utomhuspedagogiken i den ordinarie undervisningen.	Antal lektionstillfällen då utomhuspedagogiken använts som undervisningsform i den ordinarie undervisningen.			

